

15 OCTOMBRIE 1491 - DOCUMENTUL REPREZENTATIV AL VASLUIULUI

Dan RAVARU

Pentru raporturile dintre Ștefan cel Mare și vasluieni, data de mai sus este de cea mai mare importanță, semnificând legătura strânsă, aproape ca una de sânge, dintre conducătorul de sorginte patriarhală și supușii săi. Acesta nu apelează la ei numai în situații extreme – luptele pentru tron, respingerea invaziilor – ci se îngrijește și de viața lor de toate zilele, de mijloacele lor de existență, de nevoile lor sufletești ca un adevărat *pater familias*. Așa a fost Ștefan cel Mare, așa au fost cei mai însemnați domnitori ai românilor.

Pentru a pune în practică aceste aproape părintești deziderate, au fost instituite ocoalele domnești. Rațiunea de a fi a ocoalelor era tocmai asigurarea unor condiții pentru o bună aprovizionare a târgurilor. Alăturat însă, într-un fel de contrapartidă, cei din cuprinsul ocoalelor răspundeau de buna întreținere a drumurilor și podurilor din teritoriul lor. Regimul juridic asigura, însă, domnitorului dreptul de proprietate și, prin uric, dreptul de moștenire al urmașilor la tron. Ocoalele se încadrează în domeniul domnesc, târgoveții fiind ocrotiți, până într-o anumită perioadă cel puțin, de prezențe prădalnice care să strice raporturile armonioase de la începuturi, pe care le aveau cu domnitorul. Până să vedem numeroasele comentarii de care a avut parte documentul din 1491, să trecem la prezentarea sa, care va consta în enumerarea achizițiilor de sate făcute de Ștefan cel Mare, de la cine și pentru ce sume, dar în primul rând vom lămurii localizările.

Mai întâi, este vorba de trei sate de pe Racova, atestate indirect într-un document deteriorat din 1414, care aparțineau deja Mănăstirii Bistrița, în urma daniei jupanului Negrea. Tocmai despre uricul acestuia este vorba, el fiindu-i dat lui Ștefan cel Mare de către egumenul Grigorie al mănăstirii, pentru apreciablea sumă de două sute zloți tătărești (monede de aur emise în Crimeea), care, devenit astfel proprietar al celor trei sate, le include în ocolul domnesc al Târgului Vaslui.

- continuare în pagina 2 -

COPIIĂRIA PIERDUTĂ. EXPLOATAREA COPILOR PRIN MUNCĂ ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI INDUSTRIALE

Ovidiu LISIEVICI

Fenomenul denumit *revoluția industrială* a constituit și constituie unul dintre cele mai controversate subiecte din literatura de specialitate, fiecare autor încercând să-l cerceteze dintr-un unghi de vedere inedit, să reliefeze sau să nuanțeze aspectele pe care le consideră a fi cele mai semnificative.

În același timp, în literatura de specialitate își face loc, tot mai mult, ideea potrivit căreia înțelegerea complexității, a locului și a rolului, dar mai ales a implicațiilor imediate și pe termen lung ale revoluției industriale presupune luarea în considerare a proceselor provocate de expansiunea economică declanșată de marile descoperiri geografice și a modului în care au fost exploatate consecințele acestora.

- continuare în pagina 6 -

Avatarurile unor date istorice

Sorin LANGU

În istoria recentă a românilor datele de 8, 9 și 10 mai au conotații antagonice: în timp ce despre 8 mai puțini își mai amintesc ca fiind ziua înființării PCR, iar data de 10 mai – ziua regalității, e mai mult nostalgică, prilej de reportaje și interviuri, data de 9 mai are o triplă semnificație: Ziua Independenței, Ziua Victoriei și Ziua Europei. După cum se vede multe evenimente în prag de vară, și toate cu o mare încărcătură simbolică. Dar toate chiar au avut loc în zilele indicate?

8 mai 1921.¹ Delegații ai P. Socialist din întreaga țară se prezintă la București pentru a vota afilierea la Internaționala Comunistă,² lucru ce ar fi însemnat apariția comuniștilor ca forță politică. Gh. Cristescu, șeful neoficial al comuniștilor români, cere aprobare pentru un congres care urma să aibă loc pe 8 și 9 mai. Delegații nu se adună în număr suficient așa că se cere o prelungire și pentru zilele de 10, 11 apoi și 12 mai. Probabil că prelungirea congresului putea fi și mai lungă, dar Argetoianu, ministrul de interne, fusese informat că toți delegații se aflau pe 12, dimineața, la congres. Se va vota afilierea la Internaționala Comunistă, practic înființarea PCR.

1 Pentru cadrul general vezi I.Scurtu, *Istoria contemporană a României (1918-2005)*, București, 2005

2 C.Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, (ediție și prefață de S.Neagoe) vol. VI, București, 1996, p.178-180

- continuare în pagina 5 -

15 OCTOMBRIE 1491 - DOCUMENTUL REPREZENTATIV AL VASLUIULUI

- urmare din pagina 1 -

În stilul documentelor vremii, se dau indicații și anume precizări: „cari aceste trii sate au fost date acestei sfinte mănăstiri de jupanul Negrea din al său drept uric și din ispisoc ce l-a avut el de la bunul nostru Alexandru voievod anume Crăstoae, pre Racova, unde au fost Pătru, feciorul Crăstei, alt sat anume Bălcarii, tij pre Racova, unde au fost Oană, fratele lui Pătru, și al treilea sat, Curteștii, tij pre Racova, unde au fost fiul lui Naneș. Și aceste trei sate le-au vândut domniei mele, drept doaoă sute de zloți tătărăști, cum și ispisocul de l-au avut această sfântă mănăstire a Bistriței de la bunul nostru Alexandru voievod, pe ceste mai sus arătatele trei sate”.

Actualmente, Crăstoae este satul Bejenești, comuna Laza, Bălcarii (Bilcarii) au fost pe teritoriul satului Pușcași de astăzi, iar Curteștii se numesc Poienești.

Urmează, ca vânzători, nepoți și nepoate dintr-un neam vechi, pornit de la strămoșii Feari și apoi Cozma Streașină. Interesant este numele celui dintâi strămoș, Feari, provenit din maghiarul Feher, respectiv Albul. Prezența acestuia mărturisește că în procesul complicat și încă destul de neclar al constituirii statului moldovenesc, din Transilvania au trecut munții și maghiari sau români cu nume maghiarizate. Satul în cauză se numea Feerești pe Racova (există la ora actuală un alt sat Ferești în județul Vaslui). Numele s-a păstrat până în secolul al XVII-lea, paralel cu cel de Laza (erau, se pare, două sate alăturate), a rămas apoi numai denumirea de Laza.

Un personaj des întâlnit în documentele epocii, popa Băilă din Vaslui, îi vinde lui Ștefan cel Mare satul Păucești. Satul a dispărut, se afla lângă Laza, unde s-a mai păstrat, până aproape de noi, numele Păucești, pentru o pădure.

Din nou un aspect legat de originea satelor și a locuitorilor Moldovei. Vânzătorii care urmează sunt tot din neamul lui Feari, de data aceasta Groza Rohat, fiul lui Oanăș, fratele lui Feari. Satul vândut lui Ștefan se numea Rohați pe Racova (mai existau Rohăteștii pe Rebricea), iar Oanăș Ungureanu avea asupra sa privilegiul de la Ilie și Ștefan voievozi, când domneau împreună, conducând Moldova de la Suceava și Vaslui. Numele Ungureanu putea în epocă să însemne chiar unghur sau să aibă accepțiunea de astăzi, de locuitor din Transilvania. Rohații se cheamă acum Sauca, în comuna Laza. Din Valea Racovei se trece în Valea Bârladului, pentru fixarea suprafeței și limitelor ocolului domnesc al Vasluiului. Ne întâlnim acum cu neamul Hasnaș. Toader din respectivul neam vinde două sate și o seliște (loc unde a fost un sat), de pe Valea Bârladului, pe care rudele sale le stăpâneau în baza unui act

de la Alexandru: Bălteni, la gura Stebnicului (Stemnicului) se numesc la fel și sunt centru de comună, Delenii, sat dispărut, se aflau lângă Mărășeni, iar seliștea Miclești se găsea pe lângă Bălteni.

O nouă dovadă că femeile aveau depline drepturi de proprietate ne oferă documentul următor de vânzare-cumpărare. Fetele lui Stețco Dămăcușescul, nepoatele stolnicului Dămăcuș, vând din uricul bunicului lor, pe care acesta îl avea de la Alexandru voievod, satul Mărășenii (Mărășenii), unde a fost judele Mareș. Amintirea judeului este o reminescentă de la începuturile statului moldovenesc. Onomastica este și ea foarte interesantă. Stețco este forma ucraineană pentru Ștefan, iar Dămăcuș provine din numele maghiar Domokos.

Mai mulți urmași ai lui Ștefan Mesehnea, în majoritate nepoate, vând domnitorului un „sat din sus de Vaslui, din Dumbravă”, localizat aproximativ între Vaslui și Portari, com. Zăpodeni.

Iarăși numai fete, nepoatele lui Brudur, vând din uricul acestuia, avut tot de la Alexandru voievod, două sate pe Valea Vasluiului, mai sus de târgul Vasluiului, Brudureștii, „unde au fost satul al lui Drăgoi și al Tomei”. Observăm o aparentă contradicție, se vorbește de două sate și este amintit numai unul. De fapt, într-un sat erau două părți distincte, atunci când fuseseră doi juzi, ca la Brudurești. Actualmente, satul se cheamă Portari și este în comuna Zăpodeni.

Un lonașco, dintr-un neam cu nume deosebit, „Răspop”, vinde și el un sat domnitorului, anume „Mărățai, pre Vaslui, iar numele acelui sat din vechiu a fost Părtănoșii”, devenit apoi Moara Grecilor.

Ca în majoritatea cazurilor, o femeie, Nastea, îi vinde lui Ștefan cel Mare două sate, anume Filipeștii (în Dobârceni-Mănăești, comuna Muntenii de Jos) și „Săcuenii, unde au fost Stancii Săcuiul”, evident Secuia de astăzi, din aceeași comună.

Între vânzători apar și rudele uneia dintre cele mai puternice și bogate familii boierești din Moldova, neamul Jumătate. Acestea vând lui Ștefan Balosinăuții, adică Muntenii de Jos. Oană „Giumătate”, întemeietorul familiei, avea și el uric de la Alexandru cel Bun. Cu totul deosebit este și prețul plătit de domnitor pentru Balosinăuți: 500 de zloți tătărăști, când pentru alte sate a dat 100 sau chiar 50 de zloți. În privința regimului proprietății, domnitorul stabilește clar lucrurile, așa cum reiese din citatul următor: „Deci, domnia mea, sculându-ne, am plătit toți deplin acești de mai sus bani, în sumă de una mie patru sute noao zeci de zloți tătărăști, toți cu bani gata, după cum și mai sus arătam, denaintea tuturor ai noștri boieri; și plătind domnia mea toți deplin, ne-am sculat și am întors și am

supus și am lipit toate acestea de mai sus numitele sate și siliște către târgul nostru al Vasluiului și să fie domniei mele uric cu tot venitul și fiilor domniei mele, și nepoților, și strănepoților, și răstrănepoților și la tot neamul domniei mele, neruşit (neclintit) odinioară, în veci”.

Dar, pe lângă faptul că se vor bucura de avantajele includerii în ocolul domnesc, vasluienii vor beneficia, datorită acestui hrisov, și de un alt privilegiu. Ștefan cel Mare înnoiește și întărește un mai vechi drept al vasluienilor, acela de a nu plăti deloc vamă la vânzările și cumpărările din târg, doar un pește, simbolic, de la un car încărcat cu acest produs. Domnitorul subliniază faptul că bunăvoința sa se îndreaptă către „sărării” Vasluiului, dar vor avea parte de ea și șoltuzul (primarul, din germanul medieval Schultheiss, trecut prin filiera poloneză szoltys), pargarii (consilierii, din germanul Bürger) și ceilalți târgoveți, indiferent de starea lor.

Documentul dezvăluie încă o latură luminoasă a imaginii lui Ștefan: respectând probabil și unele cutume ale vechiului drept românesc, nu recurge la confiscări, ci plătește cinstit orice palmă de pământ însușită. Documentul a fost publicat și comentat de Gheorghe Ghibănescu în „Surete și izvoade”, volumul XV, subintitulat „Vasluiul. Studii și documente”, Iași, 1926. El trece în revistă pe toți proprietarii implicați în tranzacțiile domnitorului și le fixează, la majoritatea dintre ei, arborele genealogic. Totodată, schițează un tablou al împrejurărilor care au dus la emiterea documentului. Consideră că Vasluiul se dezvoltase mult față de perioadele anterioare, fiind centru de viață politică al Țării de Jos și chiar centru de domnie în perioade tulburi. Gh. Ghibănescu se oprește apoi asupra importanței ctitorii a lui Ștefan, biserica având hramul Țăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, considerând în continuare: „Cu prilejul târnosirii bisericii (20 septembrie 1491) se prezentară obștea târgoveților și avură de la domn lărgirea moșiei târgului și pe ziua de 15 octombrie 1490 (1491) dă vasluienilor marele uric în care arată că a cumpărat El, Domnul, cu 1490 de zloți tătărăști, 16 sate și seliști de la proprietarii din loc, și le afierosește târgului, târgul nostru al Vasluiului”.

Cu minuțiozitatea, cu acribia sa de împătimit cercetător, Ghibănescu va urmări destinul moșiei târgului, în timp, cotropirea sa prin sistemul „milelor” domnești, de la „loc de hrană” și legătură aproape organică cu voievodul țării, la obiect de dispută în divane de judecată. Prima dintre aceste „mile” este datată 2 aprilie 1630. Ea fusese precedată de alte evenimente din viața târgului, ctitorirea Mănăstirii Uspenia lângă

Vaslui, pe apa Lipovățului, închinarea acesteia către Mănăstirea Zografu, de la Muntele Athos, înzestrarea ei de către domnitorul Miron vodă Barnovschi. Probabil pentru a nu se lăsa mai prejos, la 2 aprilie 1630, Alexandru vodă Iliș, pe lângă întărirea celor anterioare, adaugă drept nouă danie „o vie în fața târgului Vasluiului, cu livezi, cu loc de cramă, care au fost dreaptă domnească de ocolul târgului Vasluiului”. Întărită la 8 august în același an, aceasta facea parte dintre primile știrbiri din cadrul ocolului Vasluiului (Gh. Ghibănescu, p. XVII).

Prima danie a avut loc în vremea lui Petru vodă Șchiopul, care la 8 mai 1587 dăruiește marelui logofăt Lupu Stroici seliștea Strahioiești, aflată „în sus” de târgul Vasluiului (pe moșia satului Moara Domnească) ce făcuse parte din ocolul domnesc. A urmat a doua danie, către marele armaș Pârvan, anume seliștea „Mărișeani” care până la 4 aprilie 1617 a făcut parte din ocolul domnesc dar era pustie.

Următorul „stricător” al ocolului domnesc va fi Vasile Vodă Lupu. Până a ajunge domnitor, ca boier, ctitorise și el o mănăstire lângă Vaslui, tot pe apa Lipovățului, la Corbu, având de data aceasta hramul Sf. Gheorghe. Ajuns voievod, se îngrijește în continuare de aceasta și îi scrie logofătului Racoviță Cehan: „asta să socotești dta cu orașenii și să faceți hotar acelei mănăstioare, din hotarul târgului să se poată hrăni și acei călugări, și să se hrănească și târgul, să nu fie gălceavă între dânșii” (Gh. Ghibănescu, p. 76)

În continuare, Gh. Ghibănescu semnalează alte două „mîle”, ambele de la Istrate Vodă Dabija, datând din anul 1662: un vad cu mori în apa Vasluiului și o danie către dascălul domnesc Pavăl, căruia îi dă „11 pământuri ce acum se numesc Brodoc din hotarul târgului” (p. 91)

La 28 mai 1668, Alexandru Vodă Iliș ține să-l răsplătească pe paharnicul Apostolache pentru faptul că, atunci când a fost nevoie, a dat țării doi cai biciuluiți (prețuiți) 100 de lei. Dania o face și el tot din ocolul domnesc al Vasluiului, cel pe care îl lăsase Ștefan pentru „a se hrăni târgoveții”.

Urmează precizarea „mîle” făcute pentru cel care ajutase cu cai la treaba țării: „bucata aceia de pământ din hotarul târgului nostru al Vasluiului, care este până în apa Vasluiului, și din apa Vasluiului în sus, până în hotarul Grecilor” (Gh. Ghibănescu, p. XVIII). Apostolache își extinde posesiunile, cumpărând satul Tătărași, din hotarul târgului, care avea o situație ambiguă: „satul Tătărași ieste lângă târg, lângă Vaslui, care avea oamenii obicină de când au fost fiind satul Gavril hatmanul de s-au fost hrănind pe hotarul târgului Vaslui ori cu ce fel de hrană au fost slobози” (p. XVIII)

La 26 februarie 1694, urmașii dascălului Pavel vând postelnicului Panaiotachi pământurile lor din Brodoc. Dacă pentru Mănăstirea Florești se măsoară din nou, în 1695, hotarul spre moșia Vasluiului, în anul următor moșia târgului este din nou puternic „rășluită”

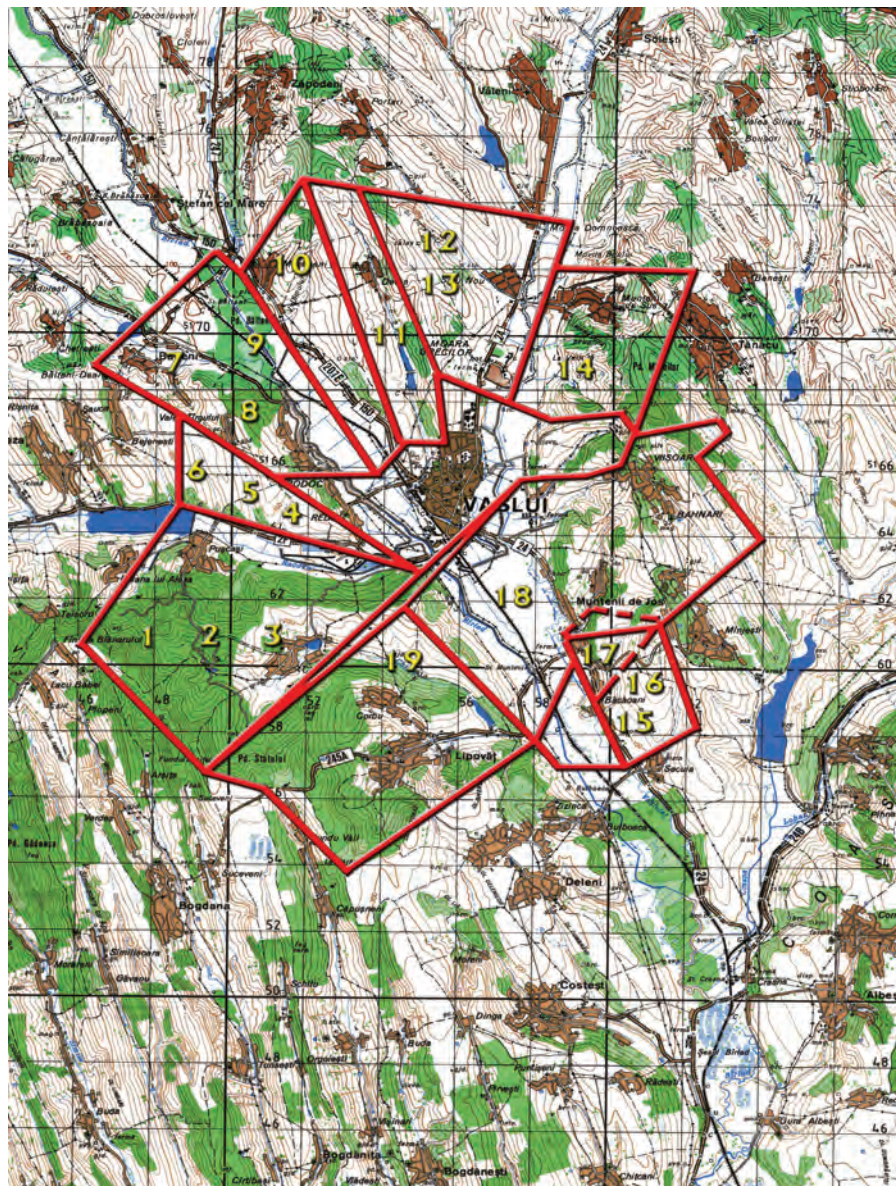
(încălcată). La 15 septembrie 1696, Antioh Vodă Cantemir dă „o bucată de loc din hotarul târgului Vasluiului spătarului Mihalachi Racoviță”, iar „bucata” era destul de substanțială, 115 pământuri. După calculele lui Gh. Ghibănescu (pământul avea 20 de pași în lățime, pasul – 6 palme, palma – 27 centimetri), era vorba de o lățime de peste 3 km. Reputatul istoric al Vasluiului adaugă: „Cu această danie intrăm în secolul XVIII și vedem că moșia târgului Vasluiului, hărăzită de Ștefan cel Mare, în 200 de ani, s-a îngustat prin miluiri cu atâtea vaduri de moară pe Vaslui, pe Bârlad, pe Racova, cu atâtea pământuri de țărini, vii, livezi, imașuri etc., că mai nu rămăsese decât vatra târgului cu un foarte redus domeniu” (Gh. Ghibănescu, p. XXVI)

La ceea ce a mai rămas, trebuia și o lovitură de grație: aceasta vine pe data de 30 noiembrie 1757. Acum, Constantin vodă Cehan Racoviță dă hrisov de miluire „tot locul cât s-a găsit drept domnesc la târgul Vasluiului” și dă dania ctitoriei sale Mănăstirii Precista din Roman. Din acest moment, mănăstirea are dreptul să ia de la târgoveții

venituri obținute „din pâne (din țarină), din fânaț (imaș și fâneță), din prisacă de stupi (din cincizeci stupi unul sau o para de stup), din grădini și legume (grădinărit), din livezi cu pomi (fructele), din in și cânepă” (Gh. Ghibănescu, p. 143).

Pentru îndulcirea năpastei căzute asupra lor, târgoveților li se reîntăresc unele privilegii sau chiar capătă unele noi, în 1760. Din variate motive, mănăstirea Precista arendează veniturile, ceea ce dă naștere la abuzuri, iar domnitorii oferă în continuare locuri de casă în vatra târgului, „împresurând” chiar și locul Curților Domnești.

Dacă mănăstirea Precista stăpânea, teoretic, numai moșia târgului, la 9 august 1795, domnitorul Mihai Vodă Șuțu dăruiește hatmanului Constantin Ghica și vatra târgului. Intrăm de acum în epoca modernă. Următorii proprietari, Alexandru Ghica logofătul, fiica sa Elena, căsătorită cu colonelul rus Subin (Șubinoia, în amintirea vasluienilor), Gheorghe Mavrocordat, care a cumpărat de la urmașii Elenei Șubin, vor fi supuși legislației agrare a statului român

Harta ocolului domnesc al târgului Vaslui din 1491, realizată de Viorel Țibuleac

aflat pe calea modernizării.

Documentul din 15 octombrie 1491 a fost analizat și în contemporaneitate. Manole Neagoe, de exemplu, îl consideră din toate punctele de vedere exemplar pentru epoca lui Ștefan cel Mare, după el, ca importanță, situându-se privilegiile și înzestrările cu moșie pentru Bârlad și Tecuci. De fapt, numai în aceste trei cazuri se poate vorbi de restaurarea ocoalelor domnești și în prim-plan fiind Vasluiul, unde Ștefan cel Mare a cumpărat 16 sate și siliști.

În „Cronica Vasluiului”, documentul este analizat cu multă atenție, căutându-se semnificațiile și soluțiile de ordin economic și social: „Prin acest act de reorganizare a ocolului târgului Vaslui se întărea în primul rând puterea economică a orașului, deoarece, în administrația directă a șoltuzului și pârgarilor Vasluiului revenea un teritoriu cu o suprafață de 432 kilometri pătrați, după calculul lui Ioan Bogdan aproape de două ori mai mare ca suprafața ocolului orașului Bârlad, conform calculelor aceluiași istoric”. În continuare, autorii „Cronicii Vasluiului” semnaleză includerea parțială în moșia târgului a unor sate din apropierea orașului, ceea ce remarcă și C. C. Giurescu: „Așa cum a fost mărit de Ștefan cel Mare, Vasluiul avea o întindere însemnată”. Ei analizează cu pertinentță și consecințele benefice pentru vasluienii ale scutiilor vamale: „Deci vasluienii, ca de altfel și bârlădenii, erau scutiți a plăți vama pentru mărfurile aduse în oraș necesare traiului zilnic, cum sunt în primul rând alimentele, îmbrăcămintea, încălțăminte, băuturile, materialele de construcție, lemnul pentru foc, obiectele casnice, începând cu oalele obișnuite pentru gătit și masă și alte obiecte casnice din lemn și lut ars”.

Epoca lui Ștefan cel Mare rămâne cea mai însemnată din istoria medievală a Vasluiului și datorită documentului din 15 octombrie 1491.

Bibliografie

Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, vol. III (1487 – 1504), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, N. Ciocan, Editura Academiei, București, 1980

Documente privind istoria României, A. Moldova, Veacul XVI, vol. III, București, 1951; *Veacul XVII*, vol. IV, București, 1956.

Iorga, Nicolae *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1985

Iorga, Nicolae *Istoria Românilor*, IV, *Cavalerii*, București, 1996

Giurescu, Constantin C., *Istoria românilor*, vol. II, București, 1976

Papacostea, Șerban, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, 1457 – 1504*, București, 2003

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade*, vol. XVI, *Vasluiul. Studiu și documente*, Iași, 1926
Ghiurcă, Manuela, *Orașul Vaslui. Origine și evoluție până în secolul XVII*, în „Carpica”, XXXIX, Bacău, 2010

Andronic, Alexandru; Ciobanu, Mihai; Necula, Petru, *Cronica Vasluiului*, Publirom, 1999

Profesorul CONSTANTIN ALEXANDRU - personalitate de referință a învățământului vasluian, la 80 de ani

Nicolae IONESCU

S-a născut la 24 iunie 1933, în satul Solești, din comuna cu același nume, din județul Vaslui.

A urmat școala primară în localitatea natală, unde învățător era tatăl său, renumit printre dascălii din zonă. Studiile medii le urmează la Liceul „Mihail Kogălniceanu”, Vaslui, iar cele superioare la Facultatea de Filosofie a Universității din București, după care, în următorii doi ani, a făcut specializare în psihopedagogia specială. La universitate a avut profesori renumiți ca Mihai Ralea și Athanase Joja.

A debutat ca profesor titular la Școala pentru Surzi, Vaslui, la 1 septembrie 1955, iar în anul școlar 1957 - 1958, a îndeplinit funcția de director al aceleiași instituții școlare.

A urmat o perioadă de 10 ani, când, prin transfer, în interesul învățământului, a funcționat ca director al Liceului „Mihail Kogălniceanu”, fiind cel mai longeviv dintre conducătorii prestigioasei unități liceale, din ultima jumătate de veac.

Urmează o nouă promovare, doar de un an (1968 – 1969), cea de inspector-șef la Inspectoratul Școlar Județean, avea să se încheie, din motive de sănătate, prin revenirea la catedra de la Școala pentru Surzi, pentru ca, într-o scurtă perioadă, de jumătate de an, să fie numit, neremunerat, și director al Casei Corpului Didactic, Vaslui.

Între 28 decembrie 1970 și 1 aprilie 1975, a deținut cea mai înaltă funcție în învățământ, la nivel județean, cea de Inspector General al Inspectoratului Școlar Județean, Vaslui, din care a fost eliberat, din motive politice. În această calitate a contribuit din plin la organizarea învățământului din zonă conform noii reorganizări administrative-teritoriale, la nivel județean. A revenit la Școala pentru Surzi; din 1 septembrie 1975 a fost numit director și a desfășurat o bogată activitate didactică până în anul 1990.

În cariera sa profesională, ce a însumat 37 de ani și-a valorificat calitățile cu care a fost înzestrat, dar și variatele și vastele cunoștințe dobândite, în două direcții; în principal:

- una, didactică, în specialitate, remarcabilă prin succesele înregistrate, mai ales la Școala pentru Surzi;
- una, administrativ – managerială, în dublă ipostază: director de școală și inspector școlar general.

Profesor de psihologie și pedagogie specială, dincolo de activitatea didactică propriu-zisă și de conducere, Constantin Alexandru a exercitat și o misiune umanitară, redând societății copiii lipsiți de capacitatea de a vorbi și hipoacuzici. În realizarea unei comunicări adecvate cu aceștia se împletea harul cu afecțiunea, bunătatea, înțelegerea, toleranța în relațiile cu ei, care știau să-l prețuiască în felul lor de a se manifesta.

Cea mai mare realizare, cum însuși a declarat, în timpul mandatului de director la Liceul „Mihail Kogălniceanu”, o reprezintă construirea unui local (actualmente, modernizat, cu 16 săli de clasă, laboratoare și anexă, dat în folosință în octombrie 1962).

În cei cinci ani, cât s-a aflat la conducerea Inspectoratului Școlar Județean, s-a bazat pe munca în echipă, vizând calitatea și eficiența actului de îndrumare și control în învățământ.

În acea perioadă, s-au construit multe localuri de școli și grădinițe. A sporit și s-a diversificat rețeaua învățământului gimnazial, dar și a celui liceal. Perfecționarea profesională, cercetarea științifică și activitățile publice s-au aflat în atenția și preocuparea sa.

Suținerea gradelor didactice și publicarea de articole, studii, comunicări și referate pe teme psihopedagogice întregesc personalitatea dascălului. Dintre responsabilitățile neremunerate, ce i s-au încredințat, menționăm: președinte al Filialei Vaslui a UNICEF, președinte de onoare al Fundației Universitare „PSYCONAS”, deputat în consiliul municipal și în cel județean.

După 1990, intrând în viața politică, a fost ales consilier județean. Cea mai mare funcție administrativă pe care a deținut-o, în anii 1992 - 1996, a fost aceea de Președinte al Consiliului Județean Vaslui.

A fost răsplătit pentru realizările sale, în domeniile în care a activat cu titlul de

„Profesor evidențiat”, „Ordinul Muncii”, clasa a III-a, „Steaua Republicii”, clasa a V-a, cu multe alte medalii și diplome.

Spirit laborios, caracter integru, echilibrat, riguros, exact, obiectiv în aprecieri și hotărâri, comunicativ cu vorbă domoală, dar rostită cu fermitate, cuviincios, perseverent, neșovăielnic, cu judecata limpede și cu putere de convingere, bun coleg, respectuos și demn, simpatizat de elevi și ascultat cu autoritate și plăcere de cadrele didactice, de toți aceia cu care a colaborat, numele profesorului Constantin Alexandru va rămâne înscris pentru totdeauna în analele învățământului și Liceului „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui. Este căsătorit cu inimoasa profesoară de istorie Comelia Alexandru și are două fiice, inginere, ambele foste eleve ale liceului.

Figură emblematică a Liceului „Mihail Kogălniceanu” și a învățământului vasluian din ultimii 50 de ani, profesorul Constantin Alexandru se va bucura mereu de dragostea și recunoștința foștilor elevi, de prețuirea colegilor de profesie, a tuturor celor care l-au cunoscut.

Avatarurile unor date istorice

- urmare din pagina 1 -

Această votare, momentul culminant al congresului a avut loc pe 11³, 12⁴ sau după istoriografia oficială comunistă chiar pe 13⁵. După 1948 când s-a pus problema celebrării zilei PMR, data îi cam încurca pe ideologii noului sistem: să fixeze 11, 12 sau 13 nu le convenea, pentru că pe 10 mai era celebrată regalitatea, generatoare de multe nostalgii, și plină de simbolism, iar pe 9 mai era fixată de Moscova Ziua Victoriei împotriva fascismului. Rămânea ca unică dată 8 mai, cu rolul de a încurca, împreună cu 9 mai ziua regalității. În 1951 pe 8 mai, la aniversarea celor 30 de ani de PCR, Gheorghiu-Dej menționează ca dată a votării 13 mai, dar în 1961, la aniversarea a 40 de ani, este indicată data de 8 mai.⁶ Mutația era definitivă și toate documentele de propagandă, manuale, materiale informative menționează doar 8 mai.⁷

9 mai 1877. Începuse războiul rusoturc. România dorea să participe, Rusia era incomodată de un eventual aliat, se ajunsese la compromisul din 4 aprilie 1877 (convenția militară). Ca răspuns turcii bombardau orașele românești de pe Dunăre.⁸ Situația noastră, din punct de vedere al dreptului internațional, era ambiguă: eram în război cu turcii, nu eram aliați cu rușii, și nici independenți. Pe 9 mai, la o interpelare a deputatului N. Fleva ministrul de externe M. Kogălniceanu declară „independența României”. Într-o atmosferă entuziastă Camera Deputaților adoptă declarația de independență, a doua zi Senatul face același lucru⁹ și tot atunci Carol ratifică hotărârea.

De atunci ziua independenței este sărbătorită pe 10 mai, coincizând cu ziua regalității, fenomen care a amplificat și mai mult simbolistica lui 10 mai. Comuniștii au dorit să elimine această simbolistică, așa că în 1948 au emis un comunicat prin care ziua independenței era celebrată pe 9 mai, contopind-o cu Ziua Victoriei împotriva hitlerismului.¹⁰

Discuția este dacă a fost pe 9 sau pe 10 ? Procedural a fost pe 10, pentru că o astfel de declarație, sau prin extensie orice lege, hotărâre, act normativ etc. de politică internă sau externă (și ce poate fi mai important decât declararea independenței, adică schimbarea statutului juridic al țării) intră în vigoare după trecerea ei prin Parlament și ratificarea ei de către suveran¹¹, o simplă declarație neconstituind o acțiune politică, nefiind urmată în mod necesar de ceva concret. E adevărat că și casei regale i-a convenit această alăturare și a folosit-o în beneficiul propriu.

Comuniștii nu au pornit de la vreo considerație istorică sau legală, motivația a fost „damnatio memoriae” a casei regale. Mutarea ei pe 9 mai a avut dublu scop: estomparea până la dispariție a simbolisticii legate de 10 mai și trecerea în umbră a zilei independenței (și ea cu resorturi regaliste) contrapunându-i ziua victoriei.

9 mai 1945. După cum am văzut Zilei Independenței i s-a suprapus Ziua Victoriei împotriva fascismului, zi care marchează, de fapt, data armistițiului cu Germania. Alianții anglo-americani încheie pe 7 mai 1945 armistițiul cu precizarea că acesta va intra în vigoare pe 8 mai la ora 23.01.¹² Soviet-

ticii nu sunt de acord așa că impun un alt armistițiu cu puțin timp înainte miezul nopții de 8 spre 9 mai.¹³ Diferența de fus orar ca și dorința sovieticilor de arată că ei sunt protagoniștii duc la actuala celebrare de pe 9 mai, deși în restul lumii 8 mai este ziua victoriei. Sovieticii impun iar comuniștii români au exploatat la maxim această situație. Stânjenii de prezența simbolică a regalității ei impun aceste schimbări amintite, menite în a instaura o mitologie comunistă.

10 mai. Data are o dublă semnificație: 1866 – intrarea prințului Carol în București și 1881 – România devine regat. În fapt a doua dată se subsumează primei date. Casa Regală a simțit nevoia să se sprijine pe o mitologie și mitografie proprie. Să și-o promoveze pe cea existentă nu era util, aceasta fiind bazată pe figuri din spațiul german, așa că a început prin a-și asocia figuri românești.¹⁴ Pe măsură ce domnia lui Carol se consolida ziua de 10 mai devenea un pilon de bază al mitologiei carliste. Evenimentele din războiul de independență, declararea regatului, subsumate zilei de 10 mai duc la consolidarea mitologiei oficiale regale.¹⁵ În 1881 regele insistă pentru ca în data de 10 mai să fie proclamat regatul, dar Parlamentul face acest lucru pe 14 martie surprinzându-l pe rege.¹⁶ Evident pe 10 mai „va avea loc sărbătoarea oficială a proclamării regatului”¹⁷.

Ambele mitologii (regalistă și comunistă) sunt acaparatoare și exhaustive, dar operează diferit: mitologia regaliste tinde să subjuge totul într-o esență cu sânge albăstru și sub masca lui „nihil sine Deo”, în timp ce mitologia comunistă mergea după principiul „proletari din toate țările, uniți-vă” dar, cum vrem noi să ne unim.

Anii '90 nu au adus nicio modificare, manualele școlare merg pe aceleași interpretări, discuțiile au fost sterile și partizane.

3 I. Scurtu, <http://www.ioanscurtu.ro/primul-congres-al-partidului-comunist-din-romania>, accesat pe 07.09.2012

4 C. Argetoianu, *op.cit.*, p. 183

5 Gh. Gheorghiu-Dej, *30 de ani de luptă a Partidului sub steagul lui Lenin și Stalin*, București, 1951, p. 13, este clar o eroare pentru că se precizează că lucrările au început pe 8, iar votarea a avut „în a ziua a 5-a (13 Mai)”

6 Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a Partidului*, București, 1961, p. 11

7 Pentru contextul epocii vezi și S. Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej, 1948-1965*, București, 2006

8 C. Hentea, *Brief Romanian Military History*, The Scarecrow Press, Inc, 2007, p. 106

9 I. Scurtu, <http://www.ioanscurtu.ro/impotri->

[va-falsificarii-istoriei-10-mai-ziua-nationala-a-romaniei/](http://www.ioanscurtu.ro/impotri-va-falsificarii-istoriei-10-mai-ziua-nationala-a-romaniei/), accesat pe 07.09.2012, precizează că ambele camere au votat în aceeași zi, pe 9 mai, moțiunea, ratificarea lui Carol de pe 10 nefiind necesară deoarece nu era o lege.

10 Primul semn al schimbării apare pe 7 mai, vezi *Scânteia*, III, anul XVII, nr. 1113 din 7 mai 1948, p. 1 cu argumentarea alegerii, argumentare care se vrea și istorică, pentru ca în *Scânteia*, III, anul XVII, nr. 1115 din 9 mai 1948, p. 1 argumentarea să fie pur ideologică, în spiritul „luptei de clasă”

11 Cu publicarea în Monitorul Oficial

12 Cathal J. Nolan, *Concise Encyclopedia of World War II*, Greenwood, 2010, vol II,

p. 1110

13 *Ibidem*

14 L. Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, 1996, p. 99

15 Carol este înfățișat ca un continuator al lui Traian, L. Boia, *op.cit.*, p. 99, 103

16 S. Cristescu, *Carol I. Corespondență personală 1878-1912*, București, 2005, p. 95

17 *Ibidem*, p. 97

COPILĂRIA PIERDUTĂ. EXPLOATAREA COPILOR PRIN MUNCĂ ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI INDUSTRIALE

- urmare din pagina 1 -

Aceste descoperiri, care au avut loc începând cu secolul al XV-lea și au continuat cu intensitate în secolul următor, au determinat o puternică dezvoltare a schimburilor comerciale ale Europei cu alte continente și au lansat o parte a Europei, a celei de Vest, pe drumul care, două-trei secole mai târziu, a dus-o către revoluția industrială.

În *Encyclopédie Larousse multimedia*, ediția 2002, revoluția industrială este definită ca un ansamblu de fenomene care au însoțit, începând din secolul al XVIII-lea, transformările lumii moderne, datorită dezvoltării capitalismului, tehnicii, producției și comunicațiilor.

Termenul respectiv este reluat după aproximativ patru decenii și consacrat de către istoricul Arnold Toynbee, care distinge, în cadrul fenomenului denumit *revoluție industrială*, trei aspecte concomitente și interdependente: demografic, agricol și industrial.

În esența lor însă, majoritatea opiniilor autorizate au ca numitor comun ideea că revoluția industrială, în forma sa clasică, s-a desfășurat, cu aproximație, între anii 1760-1860 în Anglia și s-a concretizat într-un ansamblu de mutații tehnice, economice și sociale care au provocat demarajul industrial al acesteia și i-au asigurat o preponderență mondială pe care și-a conservat-o până aproape de sfârșitul secolului al XIX-lea. Se mai subliniază că revoluția industrială se difuzează larg în Europa de Nord-Vest și Statele Unite ale Americii în al doilea pătrar al secolului al XIX-lea și că ea nu atinge decât mai târziu sau, în unele cazuri, chiar deloc Europa Orientală¹.

Revoluția industrială, moment de răscruce în evoluția economică a omenirii, a fost un proces complex, cu o dublă natură - tehnică și social-economică - din care au rezultat performanțe economice, sociale, politice, culturale etc., fără precedent în istorie. Declanșarea, desfășurarea și efectele ei nu pot fi limitate la cronologia apariției și utilizării diferitelor mașini și a perfecționărilor lor, deși acestea au reprezentat momente însemnate ce trebuie avute în vedere; ele reprezintă tema de cercetare a istoriei științelor tehnice. Revoluția industrială a reprezentat mult mai mult, a modificat însuși modul de gândire și acțiune umană. Așa cum aprecia A. Toynbee², s-a pierdut o lume tradițională, dar s-a câștigat un alt viitor pentru omenire.

Termenul de *exploatare a copilului prin muncă* se referă în general la copiii care muncesc ca să producă un bun sau care își oferă serviciile, contra cost, pe o piață indiferent dacă sunt sau nu plătiți pentru munca lor. Un „minor/copil” este definit, de obicei, ca o persoană care depinde de alți indivizi (părinți, rude sau oficialități guvernamentale) pentru a supraviețui. Intervalul de vârstă al „copilăriei” diferă de la țară la țară și de la o perioadă la alta.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea Marea Britanie era prima țară industrializată. Din acest motiv ea a fost, de asemenea, și prima țară în care natura muncii copilului s-a schimbat atât de dramatic încât exploatarea copiilor prin muncă a început să fie văzută atât ca o problemă socială dar și ca o chestiune politică.

Copiii care muncesc nu reprezintă o noutate în perioada în care Marea Britanie cunoaște avântul revoluției industriale dar natura/tipul muncii se schimbă semnificativ pentru majoritatea copiilor. În perioada precedentă revoluției industriale slujbele se diferențiau în funcție de vârstă și sex, precum și de nivelul de instruire și de abilități. Dar, în concepția majorității, era de așteptat o oarecare formă de muncă de la toți membrii familiei apti din punct de vedere fizic. Copiii din mediul rural dar și cei de la oraș trebuiau să contribuie la prosperitatea economică a familiei de îndată ce erau capabili să o facă³.

Obiceiul de a folosi copii la muncă în cadrul familiei a fost atestat mai întâi în epoca medievală, când părinții îi puneau pe aceștia să toarcă lână pentru țesut. Copiii prestau diferite activități

auxiliare, esențiale însă pentru situația economică a unei familii. Nevoile gospodărești ale familiei au determinat oferta de muncă.

Până la revoluția industrială copiii munceau în sistemul economic familial. Indiferent dacă familia locuia la oraș sau la țară, existau anumite sarcini minore care reveneau copiilor de toate vârstele. Părinții și-au învățat copiii cum să muncească în cadrul vieții de familie. Cei mai mici ajutau la depănat, scărmanat lâna, cules, hrănitul păsărilor de curte și la alte treburi menite a ajuta mamele în gospodărie. Dacă mama mergea să vândă diferite produse la piață sau era vânzătoare de mărunțișuri cei mici o însoțeau. Câteodată, când se anunțau vremuri grele pentru familie, copiii erau primii de care părinții se descotoroseau. Ei erau trimiși temporar la diferite instituții caritabile (în plasament sau la orfeline) și nu mai erau revendicați. Alții erau abandonați. Starea financiară a familiei era de o importanță foarte mare pentru fiecare membru al familiei. Viața de familie era menținută pe linia de plutire în funcție de posibilități.

Cercetarea lui Ann Kussmaul⁴ a relevat că majoritatea tinerilor lucrau ca servitori în gospodăria încă din secolul al XVI-lea. Băieții aveau grijă de vite sau oi, în timp ce fetele mulegeau vacile sau aveau grijă de păsări. Copiii care lucrau în interiorul gospodăriilor erau fie ucenici, coșari, servitori sau asistenți implicați în afacerea familiei. Ca ucenici, copiii locuiau și munceau împreună cu stăpânul (meșterul lor), care avea un atelier în propria casă sau într-o anexă a gospodăriei. Copiii primau instruire în meseria respectivă în loc de salariu. Odată ce deveneau destul de dibaci, erau considerați calfe. Până împlineau vârsta de 21 de ani majoritatea erau puși să-și înceapă propria afacere pentru că erau meșteri foarte iscusiți. Atât părinții cât și copiii considerau acest aranjament corect, asta dacă nu cumva meșterul era abuziv.

În jurul vârstei de 12 ani fetele plecau de acasă pentru a deveni servitoare în gospodăriile meșteșugarilor, comercianților, negustorilor și manufacturierilor. Primeau o sumă mică și cazare în schimb prestării unor anumite munci casnice (curățenie, gătit, îngrijitul copiilor, aprovizionare).

Copiii care erau angajați ca asistenți în producția casnică, se aflau în situația cea mai bună pentru că munceau acasă pentru proprii părinți. Copiii care dădeau o mână de ajutor afacerii familiale erau instruiți într-un meșteșug iar munca lor contribuia direct la productivitatea familiei și, bineînțeles, la creșterea veniturilor. Fetele ajutau la croitorie, producerea pălăriilor și a nasturilor, în timp ce băieții ajutau în cizmărie, olărit și potcovărie. Deși orele prestate variau de la o necesitate la alta și de la o familie la alta, copiii lucrau de obicei 12 ore pe zi cu pauză pentru masă și ceai. Însă numărul acestor ore se modifica de-a lungul anului sau chiar de la o zi la alta. Vremea și evenimentele familiei afectau numărul de ore prestate de copii.

Această formă de exploatare prin muncă a minorilor nu era percepută de societate ca fiind crudă și abuzivă, ci acceptată ca fiind necesară pentru supraviețuirea familiei și a dezvoltării copilului.

Așa după cum am afirmat, viața copiilor chiar și înainte de industrializare nu era ușoară. Relaxarea era rară chiar și acasă, ritmul zilei de muncă fiind conform nevoilor familiei. Sarcinile de lucru variau de la un anotimp la altul. Dacă un copil ajungea la vârsta de 6-7 ani, începea să lucreze împreună cu adulții și să contribuie ca un adult. Din nefericire, mulți copii mureau înainte de această vârstă din cauza bolilor și a malnutriției.

Ceea ce diferențiază exploatarea prin muncă a copilului în perioada revoluției industriale (1750-1860) de cea din Europa pre-industrială era locul de muncă. Munca în societatea preindustrială însemna munca în cadrul familiei, de obicei în gospodărie. Munca în societatea industrializată i-a scos pe copii din casă și i-a băgat în mine, fabrici și chiar în alte orașe, necunoscute lor până atunci. Orele și condițiile de lucru nu mai erau stabilite de familie și prie-

teni, ci de oameni străini lor. Impactul acestor schimbări a afectat generații întregi.

În era industrializării viața de familie și situația sa financiară s-a schimbat. În loc să lucreze pentru și împreună cu familia, a intervenit o modificare în *situația veniturilor familiei*, copiii devenind la fel de valoroși ca salariile pe care le câștigau. Rolul tuturor în familie era definit de prestația acestora și de potențialul financiar pe care îl reprezentau. Din nou, bugetul familiei determina numărul copiilor care puteau rămâne împreună cu familia. Dacă vremurile erau grele, copiii trebuiau trimiși de acasă. În această nouă economie, copiii puteau fi vânduți pentru potențialul valoros al salariului lor în viitor⁵.

În timpul revoluției industriale patronii aveau nevoie de muncitori care să le supravegheze mașinile, micuți ascultători, degete abile, care au oferit o forță de muncă ieftină și era puțin probabil ca ei să se constituie în sindicate pentru a cere drepturi și condiții umane de muncă. Așadar exploatarea copiilor prin muncă în timpul revoluției industriale constituie unul dintre acela mai regretabile păcate ale națiunilor care au recurs la această metodă.

Este dificil de calculat impactul industrializării în Marea Britanie, Statele Unite ale Americii dar și în alte țări occidentale pe care l-a avut asupra exploatarea prin muncă a copiilor deoarece statisticilor le lipsesc nu numai un număr precis al ocupațiilor, dar copiii uneori nici nu erau numărați individual. Copiii lucrau uneori alături de personalul feminin cu care se înrudea sau nu. Munca lor era adesea atât de puțin remunerată, încât uneori nici nu era menționată individual sau măcar specificată.

Cele trei domenii majore, bine documentate, despre exploatarea prin muncă a copiilor sunt: mineritul, fabricile și diversele slujbe urbane.

Cărbunile a devenit una din cele mai faimoase resurse fără de care revoluția industrială nici nu ar fi fost de conceput. La începutul secolului al XVIII-lea puțurile adânci de 200 de picioare sau mai mult erau săpate în adâncul pământului iar multe galerii și tuneluri se întindeau de la aceste puțuri dându-le posibilitatea minerilor să scoată cât mai mult din acest combustibil prețios. Copiii au devenit o parte importantă a mineritului datorită staturii lor. Ventilația era necesară pentru supraviețuirea minerilor iar copiii mânuiau ușițe de ventilație prin găuri minuscule efectuate în pereții puțurilor. Acești băieți și fete stăteau adesea și 8-10 ore în întineric deschizând și închizând ușițele de aerisire. Poneii erau de asemenea folosiți pentru a căra minereul de cărbune împreună cu băieți și fetițe care îi conduceau prin tunele. Unele galerii erau prea înguste pentru ponei așa că vagonetii erau împinși de către copii, adesea mergând în mâini și genunchi. În alte mine femeile și copiii cărau cărbunii în coșuri purtate în spinare până la suprafața pe scări înguste.

Minorii și tinerii reprezentau o proporție destul de mare din forța de muncă în minele de cărbune și metal din Marea Britanie. În 1842, proporția forței de muncă reprezentată de minorii și tinerii din minele de cărbune și metal s-a mărit de la 19 la 40%. Copiii erau folosiți și la suprafață, „slefuind minereurile” (un proces de curățare a minereurilor de impurități și piatră). În 1851 minorii și tinerii (sub 20 de ani) reprezentau 30% din totalul minerilor din minele de cărbune din Marea Britanie⁶.

În 1838, Hamilton Jenkin⁷ estimează că aproximativ 5000 de copii erau angajați în minele de metal din Cornwall și până în 1842 numărul crește la 5378. În 1838 Charles Lemon adună date din 124 de mine de staniu, cupru și plumb din Cornwall și află că 105 mine angajau minorii ca forță de muncă, aceștia reprezentând de la 2% până la 50% din forța de muncă. Conform lui Hamilton Jenkin angajarea copiilor în minele de cositor și cupru din Cornwall a început să scadă din 1870.⁸

În numele disciplinei copiii sufereau multe abuzuri. Un ghid de la Muzeul Național al Mineritului din Marea Britanie îl citează pe tânărul Caphouse care afirmă că prima sa zi în mină, la vârsta de 15 ani, a fost înfricoșătoare.

Unii scriitori englezi menționează copii lucrând în mine iar alții par să nu-i fi văzut. În cartea sa, *În minele de cărbuni din Newcastle*, autorul Barthelemy Faujas de Saint-Fond's pare să nu fi văzut vreodată copii lucrând. Menționează doar bărbați.

Potrivit *Raportului Comisiei privind exploatarea prin muncă*

a femeilor și copiilor în minele din Marea Britanie, mai mult de o treime din totalul minerilor erau sub vârsta de 18 ani. Majoritatea minelor enumerate în acest raport aveau o treime din muncitori sub vârsta de 13 ani. După anul 1874, legea a restricționat munca femeilor și a fetelor la suprafața minelor. Băieții aveau să aștepte o legislație ulterioară.

Munca în fabrici este un alt domeniu în care copiii au contribuit la *noua situație economică a familiei*. În *Condițiile de muncă din noile fabrici*, scrisă de Petre Gaskell în 1836, acesta face conexiunea între salarii și munca prestată. „...*Munca fiind singura proprietate a săracului, este necesară o protecție legislativă referitoare la acest tip de proprietate...*” Însă cum stăteau lucrurile atunci când vine vorba de copii. Munca prestată de aceștia era văzută ca proprietatea părintelui sau a tutorelui. Doar copiii care erau destul de mari să trăiască în mod independent, puteau să-și revendice câștigurile de pe urma propriei munci.

Deci cum au obținut copiii aceste slujbe? Odată ce primele fabrici de textile au fost construite (după 1769) și ucenicii minori au fost angajați ca lucrători cu normă, conotația „exploatarea prin muncă a copilului” a început să se schimbe. Charles Dickens a numit aceste locuri de muncă „*fabrici satanice întunecate*” iar E. P. Thompson le-a descris ca „locuri cu limbaj vulgar, cruzime, accidente violente și maniere nepotrivite”⁹. Sistemul de lucru din fabrici a fost criticat pentru disciplina severă, pedepse aspre, condiții de muncă nesănătoase, salarii mici, și program de muncă rigid. Fabrica a depersonalizat relația angajator-angajat și a fost criticată că a limitat libertatea muncitorului, demnitatea și creativitatea sa. Acești ucenici minori erau copiii săraci luați din orfelinate și case de corecție, erau adăpostiți, îmbrăcați și hrăniți dar nu primeau nici un venit pentru munca lor în fabrică. Se estimează că în jurul anului 1784 o treime din totalul muncitorilor din fabricile din mediul rural din Marea Britanie erau ucenici, procentul crescând de la 80 până la 90% în anumite fabrici. În ciuda legislației adoptate în anul 1802 (care a încercat să îmbunătățească condițiile de lucru ale ucenicilor săraci), mai mulți proprietari de fabrici, printre care și Sir Robert Peel sau Samuel Greg, și-au soluționat deficitul de muncitori angajând ucenici provenind din copii aparținând unor familii paupere.

După inventarea și adoptarea motorului cu aburi a lui James Watt, proprietarii de fabrici au început să angajeze copii din familiile aparținând claselor sărace și muncitoare pentru a munci în aceste fabrici la pregătirea și filarea bumbacului, inului, lânii și mătasei.

Folosindu-se de datele dintr-un „Raport al Parlamentului Britanic”, cercetătorii Freuenberger, Mather și Nardinelli au concluzionat că „minorii au reprezentat un segment important al forței de muncă” în fabricile de textile. Ei au estimat că în timp ce 4,5% din filatorii de bumbac erau sub 10 ani, 54,5% aveau sub 19 ani - confirmare a faptului că angajarea copiilor și tinerilor era preponderentă în fabricile de bumbac.

Eric Hobsbawn, în *Industria și Imperiu* explică provocarea la care au fost supuși muncitorii după introducerea motorului cu aburi în fabrici: „Muncitorii erau reticenți să intre în noile fabrici, deoarece făcând acest lucru bărbații își pierdeau drepturile dobândite prin naștere, *independența*. În 1838 doar 23% din muncitorii din fabricile de confecții erau bărbați”¹⁰.

În primii ani ai apariției fabricilor, uneori familiile lucrau pentru fabrică precum o echipă. Louise Tilly în *Women, Work and Family*, menționează două familii care au lucrat la Moara „Greg și Fiii” în anii 1830, părinții fiind adesea „supervizori neînduplecați”. Părinții își puneau copiii să câștige și să continue să muncească astfel încât toată familia să aibă beneficii. Uneori copiii câștigau mai mult decât părinții.

Așadar în ce măsură este diferită viața copiilor în noua economie de piață? Este evident că mulți dintre ei nu mai locuiesc acasă, fiind mai degrabă trimiși din case de corecție și orfelinate să lucreze în fabrici, mutându-se în așa-numitele Ateliere de Ucenici. Deși unii dintre proprietarii de fabrici au încercat să folosească o metodă paternală de a recruta tineri muncitori în unitățile lor oferindu-le dormitoare și supraveghere, faptul că niște străini jucau rolul „părinților” era adesea motivul pentru care unii copiii alegeau să fugă din Atelierele de Ucenici pentru a încerca să ajungă acasă la familii. Orele lucrate erau brutale în comparație cu munca realizată într-un ritm civilizat, care era de altfel și obiceiul din economia

familiei din perioada preindustrializată. Copiii locuiau în dormitoare și erau încuiați noaptea pentru a fi împiedicați să fugă. Mulți dintre acești tineri muncitori nu și-au mai revăzut părinții niciodată. Administratorii caselor de corecție sau ai Atelierele de Ucenici nu erau nici pe departe înlocuitori ai părinților plini de iubire.

Condițiile de lucru din fabrici erau îngrozitoare. A existat o diferență mică între a merge într-o fabrică, într-o cazarmă sau la închisoare. Pentru acest chin, în Statele Unite, copiii erau plătiți doar cu un cent pe oră (19 cenți în zilele noastre). Copiii care lucrau în fabrici erau luați în considerare ca și sclavi, sau ca instrumente și nu ca persoane fizice. În fabricile de textile din zona de sud a Statelor Unite copiii lucrau toată ziua în jurul mașinilor zgomotoase. Mergeau acasă oboseți, cu dureri de picioare, urechi și cap. Copiii înfruntau numeroase riscuri, putându-și strivi o mână sau pierde degetele. De altfel, rata accidentelor la copii era de două ori mai mare ca cea a adulților care prestau aceeași muncă. Ferestrele fabricilor erau adesea închise pentru a bloca căldura și umezeala, acest lucru făcând ca ața de bumbac să nu se rupă. Ca rezultat al acestei practici inumane, numeroși muncitori, incluzând aici și pe copii, dezvoltau tuberculoză, bronșite cronice sau alte boli respiratorii. Mulți copii sufereau de malnutriție datorită lipsei hranei, a somnului și a sărăciei.

Istoricii americani Rhoda și William Cahn au realizat un studiu de caz, analizând viața unui băiat pe nume Tommy din Massachusetts care lucra într-o fabrică de textile pe la începutul anilor 1900. Aici aerul era atât de plin de particule mici de scame de la firele întoarse, încât ochii îl ardeau iar gâtul și nasul îi erau uscate.

Ca angajat, Tommy lucra la bobine, supraveghind firul care aproviziona războaiile de țesut. Unea repede capetele firelor rupte și înlocuia bobinele goale pentru a ține războiul în mișcare. Descurt, se cățăra pe cadrul de filare, pentru a ajunge la bobine. Era o sarcină periculoasă. O clipă de neatenție, o alunecare și ar fi putut fi schilodit pe viață¹¹.

Din *Aminirile lui Agricol Perdiguer* aflăm mai multe informații despre viața unui tânăr ucenic francez în anul 1823: „Patronul îmi dădea numai puțină mâncare și un locșor unde să dorm, fără să-mi spună vreodată o vorbă bună. În fiecare dimineață, vara sau iarna, mă trezeam înainte de cinci dimineața, urmând să muncesc până la orele opt-nouă seara, iar uneori, când era nevoie, chiar toată noaptea, fără nici o zi de odihnă. Prânzul trebuia să-l luăm cu toții într-o clipită. (...) După un an de muncă, am primit drept răsplătă, 1 franc și 50 de centime”¹².

Copiilor din anumite fabrici le era aplicată o educație rudimentară prin care erau învățați să citească sau poate să scrie foarte puțin. În casele de corecție, copiii erau pedepsiți pentru păcatul de a avea părinți săraci. Mulți copii erau adunați într-un loc neadecvat unde erau îndrumați de un profesor care avea puțină sau uneori nici măcar o educație formală. Școlarizarea era limitată deoarece totul era finanțat de stat sau de parohie. Profesorii erau prost plătiți și supravegheau copiii ore în șir.

Puțini guvernanți au sprijinit educarea copiilor săraci. Îngrijirea și educația acestora a fost uneori finanțată, dăm aici ca exemplu Compania Greg și Fiii în Atelierul de Ucenici din Styal, Marea Britanie. Familia Greg a apreciat educația și a oferit profesori pentru copii încă din 1788. Se spunea că viața copiilor era adesea mai bună în cadrul acestor case formale decât ar fi fost împreună cu părinții lor pe străzi. Uneori părinții obiectau, punând pierderea veniturilor pe seama timpului petrecut de copiii lor în sălile de clasă.

Copiii care munceau în propriile case înainte de industrializa-

re erau expuși riscului de a muri din cauza malnutriției sau a altor boli. Apariția fabricilor a sporit și alte riscuri medicale. Deși copiii nu sunt menționați în mod special, aceste boli, care au avut impact asupra adulților ce activau în industrie, au pus de asemenea și copiii în pericol. La moara Quarry Bank Mill din Anglia următoarele pericole puteau surveni în urma muncii: inflamarea ochilor, boli de plămâni, surzire, tuberculoza, cancer și deformări corporale. Ca și în mine, ventilația era o problemă în mori. Ghidul din Cromford Mill menționează că tinerii puteau să-și piardă degetele prin mașini. Aceasta este cu siguranță o realitate și în oricare alte mori. Existau puține aparate de siguranță pentru a preveni accidentarea și muncitorii oboseți se puteau răni foarte ușor. Este dificil să-ți imaginezi copiii destul de mici muncind 10-15 ore zilnic într-o moară pe o căldură infernală și nu de puține ori, fiind atât de oboseți, alunecau și se accidentau. Deși Greg Quarry Bank Mill ținea evidența cazurilor copiilor accidentați, multe mori și mine nu au făcut acele informații publice.

Un alt aspect legat de exploatarea copiilor prin muncă este legat de pauza de prânz, masa fiind servită la locul de muncă. În unele fabrici minorii trebuiau să mănânce în timp ce lucrau, pentru a nu pierde timp prețios. Din moment ce produsele alimentare erau aproape de mașini, acestea erau deseori acoperite de praf, provocând îmbolnăviri printre mulți copii.

Copiii din orașe puteau fi, de asemenea, ucenici în domeniul diferite. Un număr semnificativ de copii au lucrat pentru coșari. Munca la coșurile de fum era o slujbă periculoasă și nesănătoasă pentru oricine. Ca și slujbă pentru băieții foarte tineri, aceasta era o barbarie. Coșarii aveau nevoie de băieți foarte slabi pentru a putea curăța coșurile care aveau adesea 7 inch (17.78 cm)! Uneori era nevoie nu doar de un copil mărunțel, ci și dezbrăcat, deoarece coșul era atât de îngust încât hainele puteau rămâne blocate. Riscurile acestui loc de muncă includeau cancerul, sufocarea, pericolul de a fi ars, oprirea din creștere, și articulații deformate. Uneori coșarii își foloseau proprii copii, iar în alte situații copiii erau fie cumpărați de la părinții nevoiași pentru o sumă modică, sau chiar erau răpiți

William Blake a scris poezii despre copiii coșari. În poezia „Coșarul: Un mic punct negru prin zăpadă”, Blake vorbește despre „notele de durere” cântate în timp ce copilul face publicitate pe străzi. Copilul este îmbrăcat cu „hainele morții” care, cu siguranță, erau pecetea unui copil ce nu avea șanse să ajungă la maturitate. Tonul trist și sentimental continuă în poezia „Cosarul” scrisă de Blake în 1789: „Când mama mea a murit eu eram încă foarte mic”. Este o reflecție a întunericului în care trăiau coșarii, de vreme ce curățarea era făcută noaptea iar funinginea făcea ca toate coșurile să fie întunecate ca noaptea. „Eu voi curăți coșurile voastre, și în funingine eu dorm” este un vers care descria cum era în realitate viața unora dintre acești băieți foarte tineri. Blake a trăit în vremea când existau coșuri frumoase pe toate casele. Reflecțiile sale triste sunt bazate pe imaginile coșurilor pe care-i putea vedea în propria casă sau prin orașe. Blake era pasionat de probleme sociale și spera să influențeze limitarea muncii băieților „cățărați”¹³.

Designul coșurilor era proiectat în funcție de modă. Unele coșuri erau horizontale pentru a evita alterarea frumuseții unei camere. Gurile hornurilor mai mici erau pur decorative și înalte exprimând bunăstarea familiei. Deși existau diverse metode care puteau înlocui băieții în cele mai periculoase hornuri, unii proprietari de case refuzau să li se curețe hornurile cu ajutorul mașinilor pentru că erau de părere că noile tehnologii nu făceau o treabă la fel de

Restitutio (6)

Fața 1		Fața 2
8	1	2
5	4	7
		3
		6

Diavolul. Învrăjbitor al lumii.
După credințele poporului român
de Tudor Pamfile, 128 p.

mi-e martor unul Dumnezeu, că mă silesc pe cât pot să umbli numai în dreptate. Degeaba ți se năzare ție!

— Ei așa! — zise cheltuiitorul, — tu umbli cu strâmbătatea, mă, și bine faci! Azi e mai bună strâmbătatea decât dreptatea.

— Ba-i mai bună dreptatea.

Tot ciondăniindu-se ei, merg de se locmesc să lucreze la un logofăt o zi, două, trei, o lună încheiată... În fiecare seară, stăpânul le plătiă deopofrivă; da când plecau și-și făceau socoteala, al cu *strâmbătatea* n'avea nici o pară chioră. Le *cântase*.

— Mă, mă, mă! Nu spun eu? Tot mai bună strâmbătatea! — se gândiă ticălosul cheltuiitor...

— Taci, măi vere, odată, că-i mai bună dreptatea.

— Ce tot dreptate, dreptate, măi creștine? hai, — d'a mine, — să întrebăm și pe altul mai priceput. Și dacă te-oiu rămâneă, ce să-ți fac?

— Ia o să-ți dau hainele după mine și banii ce i-am luat luna asta. Ți place?

— Imi place.

Pleacă ei spre Răsărit, și omul bun tot cu gând curat; se tot socotiă într'una:

— Cine-i ăla, priceputul, să găsească mai bună strâmbătatea?

La mijloc de cale, uite că le iese înainte *Diavolul în chip de călugăr*.

— Părinte, sărutăm dreapta. Nu-i vrea sfinția ta să ne dai răspuns la o întrebare. Că... ne tot socotim noi: dacă nu-i ști sfinția ta, care ești capul legii, cine să știe altul?

— Bucuros, tată!

— Dacă-i așa, spune-ne: Care-i mai bună? Dreptatea ori strâmbătatea?

— E mai bună strâmbătatea, tată! — zice Uci-gă-l-foaca. Cine umblă cu ea, e om; cine nu, nu!

Rămâne încremenit cel cu dreptatea; iar cheltuiitorul sare în sus de bucurie.

— Vezi, mă? — zice el, — ce-mi tot îndrugai tu cai verzi pe păreți? *Adu* hainele și banii.

I le dă, că așa fusese prinsoarea.

Pe urmă cheltuiitorul s'a dus cu banii în cârciuă și... las pe el! A știut să le facă de petrecanie...

bă, când, la o răspântie de drum, numai că iață le iese în cale un *popă*. *Popa* *isla nu eră allcinevă decât Dracul curat*, care, auzind rămășagul fraților, se schimbă, ca doar' doară va fi întrebă. Frații, cum îl văzură, strigară:

— Uite un popă! Să-l întrebăm pe dânsul, că el îi om cu frica lui Dumnezeu și gura lui adevăr grăiește.

Și când Dracul se apropiă mai tare de dânșii, cei doi frați opriă căruțele, își scoase căciulele din cap și merșeră de-i sărutară mâna. Chipul cel de popă îi blagoslovî cum i-o fi blagoslovit și intră în vorbă cu dânșii. Și zise unul din frați:

— Părințele, dacă nu ți-i cu supărare, să ne spui ceva și nouă, că de, nu-i tot omul făcut dela Dumnezeu, să știe de toate. Uite de ce-i vorba: în lumea asta ce-i mai bună: dreptatea ori strâmbătatea?

— Ori cum am căută, fiilor, dar strâmbătatea tot e mai bună. Dovada? Strâmbii stăpânesc țările!

Așa le răspuse popa, și se îndepărță de dânșii.

Fratele cu strâmbătatea, numai decât sări asupra celuiilalt, îi scoase ochii, și lăsându-l în mijlocul câmpului, luă cele două cară și plecă spre casă.

Soarele scăpătase spre sfințit și cum aceasta se întâmpla-se cam pela începutul lui Mărțișor, se lăsase spre seară răcoare de tot.

Bietul orb, băjbând, sârmanul, încoace și 'ncolo, plecă fără nădejde într'o parte. Și merse el cât merse, până ce dădă de malul unui lac. Pe mal găsi o luntre făcută din scorbura unui trunchiu gros de plop.

Una, și de frig, și apoi, temându-se și de fiarele sălbatece, orbul se vâră sub luntre, ca să se adăpostească, cu gând ca a două zi să se deștepte, să asculte glasuri de oameni și să plece cu dânșii încotro l-or duce.

Și lacul cela eră la colțul a trei împărății drăcești, că ci-că pe atunci, Tartorul cel mare împărțise întreg pământul în trei împărății mari, dându-le la trei Draci mai împelitați. Și cum spusese, locul cela fiind la întâlnirea celor trei slujbași ai iadului, Tartorul îi chemă acolo la tot miezul de noapte, ca să le ica socoteală de isprăvile lor cele nelegiuite.

Cântase într'un sat de vale cocoșii de două ori și miezul

noptii se apropiă acum. Dracii veniseră pe rând și și găsiseră loc de așteplare locmai pe luntra cea cu gura în jos, sub care stătea orbul nostru.

Aproape de cântătorii, veni și slăpânul lor, Tartorul Dracilor. Supușii se sculară în picioare, și făcându-i până la pământ lemenelele lor obișnuite, se așezară din nou pe luntra ca pentru judecată, cu mânele pe genunchi și cu ochii jintă spre cel bătrân.

—Tu ce-ai făcut, negrule, pe ziua de astăzi? răcni Scara-ochi către unul din Draci.

—Eu, să trăiască blăstămăția voastră, *puseiu vrajbă în inimă de frațe și unul scoase ochii celuilalt*,—răspunse drăcușorul.

—Și ce leac i-ai dat pentru asta?

—Leacul nu i l-am spus orbului, dar i l-am lăsat așa: dacă mâni s'a spătă cu roua dimineții, își va căpătă vederile cum le-a avut, ba încă și mai deslășite ca înainte.

—Tare bine,—răspunse Incornoratul. Dar tu, al doilea, ce ticăloșie ai făpluit?

—Eu, înlunecimea voastră, am secat toate puțurile din curtare sat iar pe oameni i-am silit să se ducă peste nouă dealuri, să-și iea apa de acolo, și până acasă s'o beie, și tot fără apă să rămăie.

Orbul ascultă.

—Tare bine,—îi răspunse Năbădăiosul, tremurând de bucurie. Dar tu cel din capăt, ce ai săvârșit?

—Eu, uriciunea ta, am îngheboșat fata împăratului. Puțin-tică treabă, dar pentru asta jelește toată împărăția.

—Și ce leac i-ai dat?

—Leacul cel rar îi aista: dacă și-a face scaldătoare cu frunze pe plop, în noaptea de către sfântul Gheorghie creștinesc, scapă și se face de nouă ori mai frumoasă.

Și orbul prindea în ureche cuvânt după cuvânt.

—Tare bine,—îi răspunse Incornoratul cel bătrân,—dar întâiu să te întreb și pe tine de leacul fântânilor secale.

Și dracul de al doilea îi răspunse:

—Dacă'or slei fântânile în noaptea Invierii lui Hristos al lor, atunci vor căpătă izvoarele la loc, cu mai multă și mai bună apă de cum au avut-o.

și l-au luat din nou și l-au trudit și l-au bosolit, până când frațele cel apărător al nedreptății și-a dat duhul.

Pe urmă, l-au luat și l-au asvârhit în lac, să-l mănânce broaștele și dintr'însul nimic să nu s'aleagă!

Povestea asta, cu adevărat s'a întâmplat, și acum va întreb pe dumnevoastră să-mi spuneți: ce-i mai bună în lumea, asta: dreptatea ori strămbătatea? (1).

Povestirea a doua.

Doi lucrători se ciorăvăsesse pentru *dreptate și strămbătate*. Cel cu strămbătatea, după vorba *Diavolului*, ca *mai înainte*, iea hainele celui cu dreptatea. Acesta, gol, se ascunde sub un pod și acolo aude sfătlul Diavolilor. Se îngoagă, fește, după ce ferește pe doi frați ca să se ucidă dela o comoră și pe un preot dela un păcat. Cel cu strămbătatea merge și el la pod, dar acolo îl prind Dracii și-l ucid.

«Erau odată doi săpători cari, unde să duceau, lucrau împreună: azi la cutare boier, mâine la cutare, poimăine la altul. Și unul din tovarăși eră om așezat, cumpătat și legă paraua cu nouă noduri, că-i mergeau trebuirile strună, iar celalt eră cheluitor și bețiv, de nu legă două în tei.

Și azi lucrează, mâine lucrează, dacă vede bețivul că nu mai *nojește*, în loc să se lase de obiceiul Dracului, el știe ce i se năzare:

— Mă vere,—zise celuilalt, — cu tine nu-i lucrul curat.

— De ce, frațe?

— Apoi nu vezi? Muncesc și eu cât tine și, când coloz, tu ai de toate, iar eu «*cânt* cu sărăcut de maica mea!» Tu, pe semne, umbli cu *strămbătatea*; d'ăia ai bani, pe când eu, care umbliu cu *dreptatea*, n'am, vorba proverbului că, «drep-tul umbliă cu capul spart».

Vezi dumneata, moșicule, i se pareă că e drept el și că d'ăia n'are bani. Ci-că așa li se pare la toți bețivii.

Omni păstrător și bun ce să zică?

— Mă vere, ia nu mai cheluit și tu, ia nu te mai îmbătă câte odată și apoi să vezi: n'o să ai și tu? Cât despre mine,

(1) Culegere din jud. Ilfov.

lo, dimpotrivă! Toți beau și se veselesc, iar fata, frumoasă ca o zână, veșnic râde și cântă. De năcazul împăratului che- fuesc curtenii? De amarul lui bea și opincă și vlădică? A- iste-a-s treburi de slugă credincioasă mie? Las' că te 'nvăț eu minte și pe tine!

Și arde-l și pe aista, și trânteste-l, și bușește-l, nevoie ma- re. Și-l blagoslovi Sarsailă într'afăta, că-l crezû gata-gata că-și dă sufletul!

Apoi, din nou, le mai făcû alte muștrări aspre, vestindu-i că de data asta îi iartă și nu-i dă afară din iad, numai c'o chezășie: să nu se mai întâmpile isprăvi de felul istora.

Frățiorul de sub luntre, de-abia mai râsuflă!

Tartorul plecă, iar Dracii, svântați în bătaie, rămaseră pe luntre. Se puseră la vorbă despre pățania lor, și tot offtau și se vătăcrau, că, vedeți, una ca aista nu li se mai întâmp- plase nici o dată.

— Eu, nu cred,—luă vorba cel mai bătrâior,—că leacurile noastre au fost spuse celor pățimași de unul din noi!

— Eu socot una ca aista, răspunse altul: de bună samă că părintele nostru, ca să ne dea pildă de strășnicia puferilor sale, ne-a făcû-o, ca să ne temem încă mai mult pe viitor!

— Aista n'o cred eu,—răspunse cel de-al treilea,—ci mai de- grabă se poate că spusele noastre au fost auzite de cinevă. Știți că eu atunci am dat târcoale de jur împrejur și pe ni- meni n'am aflat. Cred că de fost, a fost, și de a fost cinevă, apoi n'a putut ascultă de cât de sub luntre.

— Mai știi? Se poate și se prea poate una ca aista; și chiar acum, cine știe dacă nu s'o fi aflând cinevă sub lun- tre, că știți vorba românelui: «omului nu i-i de dată, ci i-i de nadă»

Și cum sfârșiră, ridicară Dracii luntrea și rămaseră cu o- chii, ca de broască bătrână, când dădură peste cel ce aștep- ta dedesubt bogăția comorilor. Și judecata n'au mai făcut-o.

— A, tu ne-ai fost, ștafearule? Lasă că te învățăm noi minte!

Și l-au luat tustrei și i-au tras o stântă de bătaie, soră cu moarfea; s'au așezat apoi, să se mai odihnească pe luntre

— Nici nu se poate mai bine, răspunse Uciğă-l-loaca, dar rogu-vă, fiți și mai blăstâmași, căci numai așa veți rămâneă întru împărăția iadului.

În vremea asta, s'auzi în saf, de vale, cocoșul de miezul nopții, și cei patru Draci pieriră.

Pentru sârmanul orb, noaptea trecû plină de gânduri și de arătări, iar dimineața, când simți că roua-i rece și îm- bielșugată pe iarbă, ieși și el de sub luntre. Înfinse palmele pe iarbă și se șterse la ochi, și iar le 'nfinse și iar se șter- se, și iar și iarăși, până ce-și dobândi vederile prăpădite. Apoi, desmeticit din întunericul înfricoșat al nevederii, își fă- cû sfânta cruce și plecă *mulțumind lui Dumnezeu că tol dreptatea-i mai bună.*

Pe drum, către satul lui, îi veni un gând.

— Tot mai este până la Paști,—își zise el. Bine ar fi ca să mă duc ca să deschid izvoarele închise de Demoni în cuta- re saf, că mult s'or fi chinuind bieții oameni!

Se îndreplă dară spre satul acela. Și merse, și merse mul- tă vreme, până ce ajunse Sâmbătă seara, spre Duminica Paștilor.

Acolo se svoni repede vestea c'a picat un vrăjitor mare, care-ar putea să le desiege apele. Mai marii satului se pu- seră la sfat și 'mpăcăciune cu dânsul, și 'n noaptea Învierii, cu multe brațe, sleiră puțurile secate. Apele fășniră îndată cu mare îmbeșugare, că se minunau oamenii, nu altăcevă.

A doua zi tot saful se strănse la cislă și dărui pe slobo- zilorul de ape cu mulți bani, iar acesta, când plecă, spuse oamenilor:

— Dacă eu așa fi lucrat împotriva lui Dumnezeu, nu v'aș fi cerut plată, ci v'o ceruiu penfriu că înfruntăiu cuvântul Diavo- lului.

Mergând așa, după o bucată de drum, își zise iar omul dreptății:

— Bine ar fi, dacă m'aș duce și la Impărat și i-aș da tă- măduire fetii, că tot mai este până la Sfântul Gheorghe.

Gându-l și-l cumpăni el și se hotărî să se ducă, mai cu samă când auzi că 'mpăratul, fatăl fetii, dăduse nu de multă vreme știre prefundeni, că dărueste cu multul de pe lume pe cel ce i-o face fiica sănăloasă.

Pamfile, *Diavolul.*

Omul nostru ajunsese la curte și auzind că știntul leac nu-l aflase nici unul din cei meșteri și vrăjitori, merse la împărat și-i zise:

— Luminate împărate, eu cred căm să aflu izvorul de să-năfate pentru fecioara măriei tale!

Împăratul primi cu bucurie și căzu la învoială dreaptă, a-nume, să-i dea un colț de împărăție dacă va isbui. Asta era cu câteva zile mai înainte de Sfântul Gheorghe.

În noaptea de către ziua cea sfântă, merse omul și-și adună frunze de pe *plop* le fiense în căldări mari și apoi, când scâldătoarea se mai răcori, muie și obloji pe fata împăratului, îi așeză trupul cu mâna, încel-încel, încel-încel, până ce i-l aduse la loc și până ce fata se făcu la chip de nouă ori mai frumoasă.

Când împăratul își văzu odrasla a doua zi, îmbrățișă și el pe omul cel meșter, dându-i și mult bănel peste cele de învoială.

Și după asta trecură mulți ani. Omul, prinsese la avere, că era harnic și cumpanitor și totdeauna crezător în dreptate, iar vestea despre dânsul se duse peste mări și țări.

Auzi dară povestea lui și frate-său, și crezând-necrezând, porni într'o bună dimineață spre dânsul, ca să se încredințeze cu ochii și cu urechile.

Ajunse la săliștea frățâne-său, îl văzu, îl îmbrățișă și-i zise:

— Frate, frățioare, rău mi-a părut de fapta mea și de aceea a trebuit să vin și să-ți cer iertare. Pe urmă, am să te rog să-mi spui și mie ce-ai făcut și ce-ai dres, ca să te înbogățești?

— De iertat, te-oiu iertă mai târziu, zise frate-său, iar cum m'am îmbogățit fi-oi spune acum. În noaptea ceea, m'am dus la cutare lac, și ascunzându-mă sub o luntre, am ascultat sfatul a patru Diavoli. Ei aflaseră, se vede, o comoară într'un loc, și acum chibzuiau felul cum s'o sape. De o dată glasul cocoșului pentru miezul nopții se auzi, și munca lor rămase neisprăvită. După ce pieriră, cum putui și eu, plecănu în spre părțile acelea, săpănu și deschiseiu căpacul lăzii pline cu galbeni. Atunci mi-au venit și vederile la loc. Cu banii aceea, mi-am cumpărat pământ și vite și mi-am făcut acare-

lurile pe cari le vezi. Asta-i adevărat, iar ce nu se potrivește cu ce-ai mai auzit și tu de prin lume, crede-mă, frățioare, că toate-s minciuni.

Și fratele bogatului, ce-și zise auzind povestea asta?

— Bine ar fi să mă duc și eu sub luntre și săscult vorba Dracilor. Mai știi? Poate mai lasă vreo comoară neisprăvită din săpat, și atunci, îmbogățește-te băiete, dacă n'ai altceva de făcut!

Lui frate-său nu-i mai spuse, ci pieri așa din ochi.

Plecă într'adevăr spre lac și cum ajunsese, intră sub luntre. Sfinți soarele, veni noaptea și pe la miezul nopții, se strânseră Dracii, unul câte unul, până când la urmă, pică și *Dimonul cel bătrân*. În mână aveă un biciu de foc, și-i tremură trupul, și ochii îi erau holbați, și părul îi era sburit. Aveă pe semne ceva de descărcat pe cei mărunței.

— Cum, se face, slugă blăstămată, că spusele tale de acum șapte ani nu se adevăresc? Tu ai orbit un om, după câte mi-ai spus, și astăzi eu îl văd cu ochi.

Și fără să mai aștepte răspunsul slugii celei prea plecate, începă să-l croiască pe Drac cu biciul cel de foc, că urlă Drăcușorul de se cutremură pământul. Și dă-i, și-i dădă bătrânul, până ce, la urmă, temându-se să nu-l omoare, îl mai lăsă o leacă. Se uită la dânsul și văzu că are numai o sleamă de vieață rămasă.

Luă apoi la refec pe-al doilea.

— Și tu, suflote împielit, mi-ai spus căi secat toate puturiln din satul cutare, și eu văzuin cum oamenii beau apă pe-un cap și strigau: «măi, da' bună apă avem!» Asta-i treabă de diavol? Așa știi tu să alegi leacurile? Hai?

Și înșfacă-l, nene, și pe-aista, și dă-i și lui, croește-l peste ochi, peste cap, peste picioare, peste răbdătoarea spinare, că i se făcuse trupul roșu ca racul, din negru ca făciunele cum era.

Cel de sub luntre ascultase el dela început, dar acu, îl apucaseră niște tremurături grozave, și inima, mai că-i amorfise de bucuria comorilor!

Veni și rândul celui de-al treilea:

— Tu mi-ai vestit că o împărăție întregă jeleşte pacostea ce i-ai făcat-o împăratului, schimonosindu-i fata,—și când co-

bună precum băieții. Coșarii nu doreau să utilizeze mașinile deoarece se temeau să nu-și piardă slujba în favoarea unuia care știa să manipuleze mașina! Din nefericire băieții sufereau.

Cine erau acești copii? Pare o afirmație tristă că exploatarea prin muncă a copiilor nu este o practică a trecutului îndepărtat. Situația de la mijlocul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea a stat la baza formării atitudinilor familiilor vis-à-vis de muncă și educație. Așadar rămâne la latitudinea istoricilor să decidă dacă sudoarea a meritat durerile imense ale unei societăți industrializate. Așa cum condițiile de muncă ale copiilor s-au schimbat începând din epoca medievală până în societatea industrializată a secolului al XIX-lea, copiii au acum așteptări diferite despre viață și muncă. Standardele societății contemporane consideră copiii un dar pentru viitor. Educația este apreciată ca fiind cea mai bună metodă pentru cultivarea cetățenilor. Cititorii sunt îngroziți de posibilitatea ca un copil ar putea fi vândut. Și totuși, există încă oameni din clasa muncitoare și oameni săraci care nu-și permit luxul de a-și vedea proprii copii bucurându-se de timpul liber. Copiii lor vor munci de tineri și obligațiile de adulți le vor avea la o vârstă fragedă, dar nu de la vârsta de 4-6 ani. Cât de greu trebuie să-i fie „clasei muncitoare” să trăiască în viața modernă fără glorioasele fabrici pe care mulți autori din perioada revoluției industriale le-au preamărit.

Dat fiind rolul exploatarei prin muncă a copiilor în Marea Britanie din timpul revoluției industriale, mulți economiști au încercat să explice de ce exploatarea minorilor prin muncă a devenit atât de răspândită. A fost folosit un model competitiv de piață de muncă pentru minori pentru a examina factorii care au influențat cererea de minori de către angajatori și asigurarea de copii din familii. Majoritatea savanților argumentează că cererea mare pentru minori a dus la creșterea angajărilor din sectorul industrial, transformând exploatarea minorului prin munca într-o problemă socială. Cea mai simplă explicație pentru creșterea cererii este sărăcia - familiile și-au trimis copiii să muncească deoarece aveau nevoie disperată de venituri. O altă explicație este că munca era o componentă tradițională și uzuală din viețile oamenilor. Părinții munciseră la rândul lor când au fost tineri și pretindeau ca și copiii lor să facă același lucru. În concepția unanimă despre copilărie a clasei muncitoare minorii erau considerați „mici adulți” și se aștepta ca ei să contribuie la venitul familiei. Alte surse menționează că părinții fie își trimiteau copiii să muncească deoarece erau avari și doreau mai multe venituri pentru ei înșiși sau pentru că minorii doreau să părăsească căminul deoarece părinții lor îi abuzau din punct de vedere emoțional și fizic. Oricare ar fi fost motivul creșterii cererii pentru forța de muncă, istoricii admit că până în 1876, an în care legile pentru învățământul obligatoriu au fost promulgate, chiar și părinții bine intenționați aveau puține alternative în legătură cu viitorul copiilor lor.

Condițiile mizere de lucru ale copiilor au dus la apariția unei legislații care să limiteze aceste abuzuri. După numeroase discuții, la 22 martie 1841, a fost promulgată în Franța o lege care interzicea folosirea copiilor sub opt ani, limita la opt ore munca copiilor între 8 și 12 ani și la 12 ore munca copiilor sub 16 ani și interzicea munca de noapte a copiilor până la vârsta de 13 ani. Dar, deși legea prevedea crearea unui corp de inspectori ai manufacturilor, această prevedere nu va fi aplicată.

În Anglia, din 1819 a fost interzisă folosirea copiilor sub 9 ani și, în 1833, un *factory-act* a interzis munca de noapte până la vârsta de 18 ani. În 1842 munca femeilor și a copiilor în mine a fost scoasă în afara legii. În anul 1847 a fost stabilită ziua de lucru de 10 ore pentru femei și copii. Prusia a adoptat măsuri similare, începând din 1839. Dar nu trebuie uitat faptul că aceste legi nu se aplicau decât în cazul manufacturilor și al fabricilor mai importante, care în Franța rămăneau puțin numeroase, în timp ce în Germania și în Marea Britanie grupau deja mai mult de o treime din populația muncitoare. Comitetul Național pentru problema Muncii Copiilor din Statele Unite, înființat în 1904, a reușit să determine adoptarea unor lege stricte. În 1938, Congresul a adoptat Legea pentru Standarde Corecte de Muncă (Federal Wage and Hour Law), care limita săptămâna de lucru la 40 de ore, cu un salariu minim de 40 de cenți pe oră, și interzicea folosirea muncii copiilor de până la 16 ani, precum și angajarea adolescenților de până la 18 ani pentru

munci efectuate în condiții periculoase. Copiii de 14-15 ani puteau fi angajați însă, pe durată limitată, în afara orelor de școală sau în vacanțe pentru munci ușoare, excluzând minele, fabricile sau activitățile periculoase¹⁴.

Viziunile și poveștile sinistre ale exploatarei copiilor prin muncă există și astăzi în întunecatele arhive ale Americii și Marii Britanii, servind drept o amintire îngrozitoare ale infinitelor sacrificii ale copiilor din timpul revoluției industriale.

NOTE:

1 Maria Mureșan, Andrei Josan, *Istoria economiei europene. De la revoluția industrială la Uniunea Europeană*, p. 1, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=463&idb=>

2 A. Toynbee, *Studiu asupra istoriei*, București, 1997, p. 134.

3 Carolyn Tuttle, *Child Labor during the British Industrial Revolution*, *EH.Net Encyclopedia*, edited by Robert Whaples. August 14, 2001. URL <http://eh.net/encyclopedia/article/tuttle.labor.child.britain>

4 Ann Kussmaul, *A General View of the Rural Economy of England, 1538-1840*, Cambridge, University Press, 1990, apud *op. cit.*

5 Diane Ried, *The Changes in Child Labor in the Age of Industrialization*, <http://www1.umassd.edu/ir/papers/2006/ried-diane.doc>.

6 *Ibidem*.

7 A. K. Hamilton Jenkin, *The Cornish Miner: An Account of His Life Above and Underground From Early Times*. London: George Allen and Unwin, Ltd., 1927, apud Tuttle, Carolyn, *op. cit.*

8 Charles Lemon, *The Statistics of the Copper Mines of Cornwall*, *Journal of the Royal Statistical Society* I (1838): 65-84, apud *ibidem*.

9 E. P. Thompson, *The Making of the English Working Class*. New York: Vintage Books, 1966, apud *ibidem*.

10 Eric Hobsbawm, *Industry And Empire, the Birth of the Industrial Revolution*. New York: The New Press, 1999, apud Diane Ried, *op. cit.*

11 R. Tess, *Children in Industrial Era America and England*, <http://teachers.lakesideschool.org/us/history/studentessays/documents/TR.ChildLabor.doc>

12 Magda Stan, Cristian Vornicu, *Istorie*, manual pentru clasa a X-a, Editura Niculescu, București, 2006, p. 30

13 William Blake, *The Chimney Sweeper: A Little Black Thing Among the Snow*, in *Songs of Experience* (1794), in Gerard Koot, ed., *Selected Primary Sources, Interpretations of the Industrial Revolution in Britain*. Massachusetts: University of Massachusetts Dartmouth, 2006, apud Diane Ried, *op. cit.*

14 Larousse, *Istoria universală, volumul 3, Evoluția lumii contemporane*, București, 2006, p. 103.

BIBLIOGRAFIE

Borisovich Gorshkov, Boris, *Factory children: child industrial labor in Imperial Russia, 1780-1914*, http://etd.auburn.edu/etd/bitstream/handle/10415/594/GORSHKOV_BORIS_40.pdf?sequence=1

Burnette, Joyce, *Child Day-Labourers in Agriculture: Evidence from Farm Accounts, 1740-1850*, <http://persweb.wabash.edu/facstaff/BURNETTJ/BurnetteChildLabor.pdf>

Conditions in British Mines, 1842, Excerpts from: *The First Report of Commissioners for Enquiring into the Employment and Conditions of Children in Mines and Manufactories 1842*, published in the series of *Parliamentary Papers* for 1842.

Larousse, *Istoria universală, volumul 3, Evoluția lumii contemporane*, București, 2006, p. 103.

Mureșan, Maria, Josan, Andrei, *Istoria economiei europene. De la revoluția industrială la Uniunea Europeană*, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=463&idb=>

Ried, Diane, *The Changes in Child Labor in the Age of Industrialization*, <http://www1.umassd.edu/ir/papers/2006/ried-diane.doc>.

Stan, Magda, Vornicu, Cristian, *Istorie*, manual pentru clasa a X-a, Editura Niculescu, București, 2006.

Toynbee, A., *Studiu asupra istoriei*, București, 1997.

Tuttle, Carolyn, *Child Labor during the British Industrial Revolution*, *EH.Net Encyclopedia*, edited by Robert Whaples. August 14, 2001. URL <http://eh.net/encyclopedia/article/tuttle.labor.child.britain>

<http://www.archives.gov/press/press-kits/picturing-the-century-photos/sweeper-and-doffer-in-cotton-mill.jpg> (Photographed by Lewis Hine)

ANEXE
COPII LA MUNCĂ ÎN AMERICA ANI-
LOR 1900

Mănuțele care au construit America: așa s-ar putea numi un cântec despre copiii de 12 ani, 8 ani sau chiar mai mici care lucrau în fabrici de textile, în mine, în agricultură sau ca vânzătorii de ziare în Statele Unite de la începutul secolului trecut.

Fotograful Lewis Hine (1874-1940), originar din Wisconsin, sociolog și profesor, a început să lucreze în 1908 pentru Comitetul Național pentru problema Muncii Copiilor, care la acea vreme ducea o campanie contra folosirii copiilor ca forță de muncă. Între 1908 și 1912, Hine a călătorit prin America, fotografiind copii care lucrau în fabrici, mine și în agricultură, în condiții periculoase, unii dintre ei abia împlinind vârsta de trei ani.

În 1909, Hine a publicat primul grupaj de fotografii care înfățișau condițiile în care lucrează copiii, iar unele dintre pozele rezultate, cum este cea a unei fetițe care privește pe fereastră într-o fabrică de textile, au devenit unele dintre cele mai faimoase din istoria fotografiei americane.

Munca copiilor a început să fie oficial interzisă în unele state americane chiar în jurul anului 1830, însă în multe comunități rurale, unde copiii erau folosiți curent la munci agricole, ideea de a recurge la copii pentru a suplimenta veniturile familiei sau a suplini lipsa unor lucrători în plus, nu era privită drept o barbarie, conform HistoryPlace.com. Uneori, întreaga familie se angaja într-o fabrică sau pentru o companie care le furniza și locuința și uneori le oferea și plata chiar în produsele companiei. Interdicția în privința muncii copiilor nu se aplica în unele cazuri și familiilor de imigranți, astfel încât acestea au devenit cele mai vulnerabile, lucrând uneori din zori până în noapte, cu o săptămână de lucru de 68-72 de ore.

Comitetul Național pentru problema Muncii Copiilor, înființat în 1904, a reușit inclusiv grație documentelor foto furnizate de Lewis Hine să determine adoptarea unor legi mai stricte. În 1938, Congresul a adoptat Legea pentru Standarde Corecte de Muncă (Federal Wage and Hour Law), care limita săptămâna de lucru la 40 de ore, cu un salariu minim de 40 de cenți pe oră, și interzicea folosirea muncii copiilor de până la 16 ani, precum și angajarea adolescenților de până la 18 ani pentru munci efectuate în condiții periculoase. Copiii de 14-15 ani puteau fi angajați însă, pe durată limitată, în afara orelor de școală sau în vacanțe pentru munci ușoare, excluzând minele, fabricile sau activitățile periculoase.

Sursa foto: Biblioteca Congresului SUA, via ibtimes.com

<http://www.businessmagazin.ro/arta-si-societate/lifestyle/copii-la-munca-in-america-anilor-1900-galerie-foto-9558855>

Lucrători într-o fabrică de sticlă din Indiana.

Lucrători la fabrica Monongah Glass Works din Virginia de Vest.

Leo, în vârstă de 8 ani, de la filatura de bumbac din Fayetteville, Tennessee: „Nu sunt aici ca să le ajut pe mama și pe soră-mea; aici muncesc eu!”

Lucrători într-o fermă de tutun din Buckland, Connecticut

ETNOGRAFIA PARTICULARĂ ÎN ACTUALITATE

Ion N. OPREA

Din totdeauna etnografia ca pasiune, artă pentru păstrarea promovarea și transmiterea tradițiilor care s-au moștenit, a fost și a rămas o preocupare a spiritelor mari, indiferent de vârstă, ea manifestându-și adesea existența în casele românilor fie și numai prin existența colțului de la icoana Maicii Domnului și a fiului ei Iisus Hristos împodobit cu cele mai frumoase și simbolice ștergere țesute ori împletite, iscusit lucrate de înaintașele gospodăriilor românești. Lada cu zestrea casei, moștenită sau aflată în continuă regătire, a fost și a rămas în satele noastre o preocupare care nu se pierde, oricât am pretinde că am evoluat. Nu poți să prețuiești prezentul și în-trevedea viitorul dacă nu cunoști bine trecutul gospodăriei țaranului român, de unde provenim toți, pare a spune specialiștii în domeniul etnografiei, realizatorii albumului **Recuperări, restituiri, restaurări, Colecții etnografice particulare din România**, apărut în 2012 la Editura „Martor”, în Rețeaua Colecțiilor și Muzeelor Etnografice Sătești Particulare din România, deosebit de interesant prin cuprindere și conținut, dar prea puțin cunoscut pentru că nu a fost popularizat pe măsură, deși este aur pentru civilizația care ne caracterizează ca vechime și preocupare pentru a ne proba continuitatea.

Volumul în cauză, cu texte, înregistrări și transcrieri, foto și comentarii utile și larg accesibile, ispititoare pe câmpul inteligibil al oricărui cercetător, indiferent unde lucrează și ce profesie are, realizat, ca recuperare, restituire și restaurare, de specialiști, nume mari, de la Muzeul Național al Țaranului Român, cu un cuvânt – Retrospectivă și Perspective – semnat de Ana Pascu, coordonatoarea Lucrării, Universitatea Națională de Arte din București, Complexul Național Muzeal ASTRA din Sibiu, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Arhiva de imagine a MNȚR, UNAB, ULBS; CNMASTRA, finanțat de AFCN, Colecții sătești din România, pune în valoare cu mare succes ceea ce se realizează astăzi în Rețeaua Colecțiilor și Muzeelor Etnografice Sătești Particulare din România despre care și presa obișnuită ar trebui să vorbească mai mult.

Ce-mi spune mie ca amator de artă etnografică lucrarea despre care scriu? Aflu, nu prima oară, că românul indiferent de etnie are un trecut glorios, un prezent luminos dacă trudești și cauți cu inteligență preocupări de substanță, iar viitorul depinde de fiecare, cât de cunosători reușim să fim. Etnografia nu-i preocuparea unei vârste anume, nici doar a unui capăt de țară, ci universală, indiferent de loc, de vârsta sau profesia căutătorului, dar a amatorului – da! Și încă ceva: etnografia, spun specialiștii care dau sfat și aripi amatorilor, intră în inima și mintea românului, în genere, la maturitatea deplină, la vârsta înțelepciunii, când ne gândim că trebuie să lăsăm ceva după noi: o carte, o fântână lucrată, niște pomi răsaditi și ajunși la rod, o casă cu ceva lângă sau în ea, o lucrare de artă mai deosebită, un muzeu în aer liber dacă se poate! Și înțelepciunea aceasta aparține unor oameni cu profesii diverse.

Paul Buța este din loc din Murgeni, satul Rai, județul Vaslui, unde unii zic nu prea este etnografie, a avut preocupări multe și diverse, astăzi este actor de revistă la Teatrul Muzical „Nae Leonard” din Galați, dar cu un mare muzeu etnografic la... Șivița, comuna Tulucești, la aproximativ 18 km. de locul unde își face profesia de bază, actoria la Galați. Maria Chiriță, profesoară de limba și literatura română, multă vreme locuitoare în satele din jurul orașului Tecuci – unde iarăși se spune că etnografia e cam sărăcăcioasă, la un timp, a cumpărat o casă la Soveja, în Vrancea, unde cândva a fost surghiunit Alecu Russo care a cules „Miorița” iar Matei Basarab, domnitor în Muntenia, a zidit la Soveja în înțelegere cu Vasile Lupu, domnul Moldovei, pentru cauză de reciprocitate și liniște în cele două voievodate, surori, o mânăstire, și de 40 de ani tot adună obiecte pentru muzeul ei etnografic, deși de loc nu-i din Soveja, ci mult mai departe... În partea de sus a Moldovei, un bucovinean, Ioan Grămadă, economist, foarte mulți ani primar prin comunele Țării de Sus, la Câmpulung, din casa părintească, în cinstea înaintașilor săi, dar și pentru satisfacerea pasiunii sale și a soției, doamna Didina, sunt proprietarii Muzeului etnografic „Ioan Grămadă”, un muzeu al satului... de la Capu satului, înscris ca o mare realizare și în albumul tipărit în 2012 la Editura Martor”, ca o pasiune incurabilă împărtășită de cei doi soți cunoscuți

nu numai în România, ci și în multe alte țări ale lumii.

Lista pasionaților este mare. Albumul specialiștilor este cuprinzător și pentru alte viitoare ediții. Deocamdată, îi mai reamintim pe: Szocs Lajos, pastor ca ocupație, cu muzeul pălăriilor de paie în satul Crișeni, undeva pe la Sângiorgiu de Pădure, localitate unde pe lângă o biserică reformată din 1820 și altă biserică unitară de la 1815, ființează și acest muzeu unic în lume, dar care ar putea exista în orice localitate pentru că de paie și cerealele care le producem nu ducem lipsă; Victor Tăutu, geolog de meserie, după ce a realizat o monografie a localității Sasca Montana, aproape de Orșova, iar localitatea depopulându-se ca urmare a lichidării activității de minerit, în casa personală are expuse tot felul de obiecte începând de la cele folosite în mină – lămpile de miner în evoluție – la colecțiile de calendare populare, enciclopedii, fotografii de epocă, numismatică și filatelie, costume populare și moderne din zonă și mai de departe, ustensile de bucătărie și materiale de construcție care îi fac pe excursioniști să nu înconjoare localitatea, ci să se oprească ca să vadă parte din satul care nu mai este, dar li-l arară Victor Tăutu care și-a găsit o preocupare după pensionare. În Mărginimea Sibiului, în comuna Jina, o profesoară, care a predat muzica și desenul, dar a fost și primar de comună, Ileana Morariu, în propria gospodărie are deschis din 2006 un muzeu pastoral care de la 1600 obiecte, câte avea la inaugurare, a ajuns la câteva mii, iar oamenii spun că merg la... ecomuzeu. La ceva mai important, că exponatele roiesc peste tot... Keri Gașpar, de profesie medic, stomatolog, din 2002, după o documentare îndelungată, în casa bunicilor săi din partea mamei are deschis primul muzeu particular din zonă demonstrând vizitatorilor că pa Valea Ierului au trăit oameni din vechime care au fost gospodari, prezentându-le obiectele care le-au folosit în întreaga lor activitate: la plugărit și în preocupările adiacente, pomicultură și viticultură, creșterea vitelor și fânăritul, repartizare pe locul de folosință – în curte, la grajd, în șură și la cotețul de porci ori unde se adăpostesc păsările, în bucătărie, în casa cea mare. Părintele Nicolaie Bolea dintr-o localitate Bucerdea Vinoasă din apropierea orașului Alba Iulia a făcut importantă localitatea pentru că în curtea bisericii ortodoxe, într-un imobil cu pivniță a fost deschisă o expoziție dedicată viticulturii, iar în spații adiacente posibilități și pentru un program „Școala altfel”, unde, în 2013, se țin cursuri pentru învățatul cusutului și țesutului, lecții pentru cultura grâului și culesul viilor. La Subcetate, în județul Harghita, o profesoară, Doina-Ana-Doboreanu, valorificând tradiția locală dar mai ales ceea ce a învățat de la părinți și bunici, de la propriile neamuri dar și de la vecini și alți băștinași, a pus informațiile adunate într-o seamă de cărți, devenind creatoare și răspânditoare de beletristică despre istoria, geografia și obiceiurile locurilor, dar și autoare a două studii valoroase despre secretele țesutului și ale cusutului local în epoca în care tot mai puțin se practică asemenea îndeletniciri, altădată ocupații de bază ale gospodinelor și fetelor în lumea satului românesc. Acum Doina-Ana-Doboreanu, profesoara, se află în fruntea Asociației culturale familiale „Doboreanu”, are în pregătire alte și alte cărți, dar se ocupă și de eficiența Colecției sale etnografice „Casa cu amintiri”, pe care o vrea tot mai bogată.

Sunt și alți valoroși în albumul descris. Pentru că în zona în care trăim noi, în partea de jos a Moldovei, între Prut și Siret, se zice că etnografia nu are sau și-a pierdut rădăcinile, câteva exemple din lucrarea specialiștilor care infirmă asemenea susțineri, scotim că trebuie aprofundate, tocmai pentru a servi disciplinei nu numai teoretic cât mai ales ca existență, pentru reluare și răspândire faptică. Ne servim de însăși cercetarea realizatorilor albumului.

Lucrând în zona Tecuciului, însuși Paul Buța din satul Rai, comuna Murgeni-Vaslui, rămăsese la un moment dat convins că unde profesa, zona nu prea era prielnică etnografiei. I-o spusese chiar specialiștii din domeniu, dar omul nu a luat drept bune informațiile primite. După revoluție, pe baza studiilor proprii, amatorul de nou a descoperit așa numitele măști de înmormântare, apoi dansuri și obiceiuri vechi practicate la priveghi mai ales în ajun de înhumare. Cunoștințele acestea el le-a aprofundat și fundamentat material, le-a expus și popularizat în țară și în străinătate, mai ales prin Centrul

cultural „Dunărea de Jos”, iar în cele din urmă a proiectat un muzeu al satului zonal în orașul Galați. Dar cum autoritățile nu l-au prea sprijinit, temerarul cu inimă și suflu de artist și-a deschis propria „afacere” la Șivița, comună în apropierea orașului, ocupându-se în continuare și de cel din Galați. În ce privește muzeul său, el a refăcut la Șivița o casă veche, prevăzută cu două odăi și o sală, a acoperit-o cu stuf și în ea a expus obiecte școlarești în care copiii merg ca la o unitate tradițională, fără lumină electrică. În alte încăperi, grajduri, de exemplu, a organizat ateliere diverse – de olărit, tâmplărie, țesătorie, cu război de țesut și altul pentru împletitul rogojinilor de stuf, tradiționale, un cuptor de pâine la care se gătește ca „la mama-acasă”, iar la poartă, chiar la intrare, dintr-un salcâm bătrân a făcut o troiță. Ca să-i aibă în activitate, pentru copii, profesionistul organizează și desfășoară cursuri de dansuri tradiționale, dar și de confecționat măști pentru copiii din sat ori aflați în taberele școlare care își exprimă dorința să țese, să picteze, să modeleze în forma dorită lutul, gipsul sau plastilina, întocmai cum făceau strămoșii localnici. Bineînțeles, din gospodăria realizată la Șivița nu lipsesc pivnița tradițională, acoperită cu lut și cu iarbă în spatele ei, fântâna din ogradă cu posibilități de băut apă rece, nepoluată, pomii, butucii cu struguri și straturile cu legume și flori, în culori cât mai variate, plăcute ochilor și privirii vizitatorilor.

„Opincile le am de la Rai, din sat de la mine, despre care am aflat că nici un gospodar nu le arunca, precum la fel făceau cu jugul boilor și războiul de țesut, că se considera a fi un mare păcat”, explică Paul Buța celor pe care îi așteaptă să-i viziteze muzeul și să se convingă că mai ales în trecut românii noștri din Moldova de jos erau tare legați de gospodărie!

Cunoștința sa, Maria Chiriță tecuceancă prin naștere, profesoară de limba română, parcă s-ar fi sfătuit, a procedat exact ca și el pentru promovarea etnografiei dar în zona Covurluiului. Incitată că mai toți profesorii le vorbise la Facultate că mai jos de Bârlad, către Tecuci, Panciu și Focșani nu ar exista fapte folclorice de reținut, ca și cum „Miorița” nu pe aici a păscut, s-a hotărât să verifice personal presupunerile. Îndrăgostită de localitatea Soveja, încărcată de atâtea istorie scrisă dar și zidită, profesoara, tot prin 2003, a cumpărat o casă lucrată în stil tradițional, cum sunt mai toate locuințele pe aici, cu o cameră mare, tindă la intrare, odaie de locuit și celar, pe care a renovat-o după gustul și necesitățile ei, potrivit studiilor etnologice. Cum Soveja păstrează multe din influențele Moldovei de sud, iar sovejenii prețuiesc tradițiile, a început prin a-și împodobi casa destinată muzeului cu cele 180-200 prosoape ceremoniale pe care le avea colecționate din zona Tecucului, chiar dacă în zona Soveja asemenea obiecte nu prea au căutare, dar ca să influențeze... Apoi, spun specialiștii care au vizitat-o, o odaie a împodobit-o cu mobila părinților, să se simtă la ea acasă. Peste 1000 de obiecte care le posedă, le-a împărțit pe utilități, în colțuri tematice cum spun profesioniștii – colțul fierarului, a lemnarului, a gospodarului, al cănepei și al inului. În bucătărie a orânduit ceramica, oalele și străchinile adunate din toată țara dar și din părțile locului. Tava de colaci și tingirea de dulceată și-au găsit și ele locul și explicațiile pentru întrebuintare. În colțul destinat folosirii laptelui, se află și coșulețul pentru pregătirea și păstrarea brânzei, specialitate adusă din Rucăr, tiparele de caș. Are organizat și colțul bărbatului și colțul femeii. Aici, la colțul bărbatului întâlnim pe mocanul din Soveja, omul care poartă gluga cusută cu cruce să fie apărat, cu samar, baltag, desagi și tarniță, cum apar în poveștile locului, iar în colțul femeii – ciubărul de spălat rufe, cu maiul și frecătorul, chiupul de umplut borșul, coșulețul de cules fructele de pădure, gavanosul pentru magiun sau dulceată, leagănul pentru copii, scutecele și peticele specifice igienei. Cărțile de beletristică și de cult veche, expuse aici, vor folosi și fiicei ei, Eliza, care împărtășește pasiunea mamei sale.

„Cămașa bărbătească atunci era astfel croită că dacă ridicai mâna la hora satului să nu se vadă sub braț, că era mare rușine să-ți simtă cineva dedesubturile, iar țăarii dacă nu aveau creții potrivii însemna ori că purtătorul lor era prea sărac ori nevasta îi era prea leneșă și a dat lucrul peste cap”, explică gazdele rostul muncii la îmbrăcămintea făcută în casă.

*

Imaginația omului e nemărginită...” a te cunoaște pe tine însuși este lucrul cel mai dificil”, spunea la începutul filozofiei grecești, Thales din Mileet. „Nu putem găsi limitele sufletului, pe ce drum am apuca-o, atât de adânc ele se afundă”, afirma Heraclit din Efes. Oa-

meni de la Marc-Aurel la Eminescu au tot afirmat, „trupul este un străin în care a fost captată conștiința, spiritul”. Ființa se află într-o devenire continuă, o moarte de la o clipă la alta, mereu urmează o nouă renaștere, iar entitățile individuale duc în formula lor ontică, perisabilitatea. „Noi toți trăim moartea, și toți ne trăim propria moarte”, curg zicerile de la Heidegger și Heraclit. Ne naștem pentru ca să murim, traducem din ei. Aceasta e însăși caducitatea și inconsistența ființei, indiferent în ce este materializată. La drept, dacă nu ar fi ea, moartea, unde ar încăpea omul? Unde ar fi încăput cele opt straturi ale civilizației Ur și lumea de la sumerieni, încoace?

Nu toți vizitatorii muzeelor fac asemenea cugetări dar o seamă din ei, da. Imaginația științifică e bogată. Când chinezii au descoperit praful de pușcă ei singuri au conștientizat că descoperirea lor se va întoarce împotriva omului. Rostul invențiilor lumii a fost același. Matematica, fizica, chimia, astronomia, biologia, zborurile cosmice, internetul chiar, care ne fructifică atâtea înlesniri, se întorc sau o vor face împotriva omului...

Imaginarul poetic, ca și etnografia, o substanță în timp a poeziei trăie ori reconstituite, ne poate salva, cumva, efectiv?

Dificil de răspuns, dar poezie trebuie să facem, omul în general, și românul în special, s-a născut poet! „Zilele nemuritoare ale omului”, de care vorbea Pindar, devenite „prezentul etern” de care se ocupă și Platon sau Nietzsche, devin „arta absolutului uman”, care duc la Imnurile lui Holderlin, la piramidele egiptene și Panteonul, la Afrodită din Cnide, la cele trei Pita ale lui Michelangelo, autoportretele lui Rembrandt și Van Gogh, dar și la arta nu numai în poezie a lui Eminescu. Popoarele se sting dar simbolistica mitului lui Ghilgameș, ca și a Mioriței vor dăinui. Și odată cu ele, „reluările”... inclusiv a vieții în trupul de om.

*

Etnografia este o știință a viitorului. Autoritățile ar trebui să o sprijine, promovând-o și literar. Lucrări ca albumul acesta ar trebui realizate și de forurile culturale locale. De Centrele Județene pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale E de mirare că la Vaslui de exemplu, unde singurul vasluian în „Dicționarul etnologilor români” din toate timpurile pentru că „deschide o poartă către recuperarea integrală a acestui prețios element de patrimoniu” – cum scrie Iordan Datcu, Editura Saeculum I.O., București, 1998; Marin Dumitru V., pp 65-66, nu-i folosit ca un început literar-științific în publicistica locală. Nici etnografia de la Vetrișoia, Vutcani, Vișoara sau Arsura nu-s suficient valorificate.

Nu numai că nu sprijină suficient fenomenul și realizarea etnografică, adesea este și împiedicată. Se știe, la Muzeul etnografic „Ioan Grămadă” din Câmpulung, județul Suceava, proprietarul a destinat tatălui său Nicolae Grămadă, fost paracliser la biserica din Capu- Satului, o cameră cu obiectele de cult folosite religios. În primăvara-vara aceasta soții Didina și Ioan Grămadă aveau disponibilitatea să ridice în memoria părintelui lor în curtea muzeului o bisericuță. Numai că, îmi scrie el la 14 iunie 2013, 20 milioane lei vechi – care însemnau economiile noastre obținute atât de greu din pensie și care erau îndreptate spre acest scop nobil s-au topit ca și cum nu ar fi existat. Statul i-au penalizat cu suma aceasta pentru că cei 15.000 m.p teren moștenit cu acte în regulă, măsurat din deal în vale, cu denivelările lui, se văd din satelit a fi doar 10.000, iar diferența pentru care s-au încasat subvenții agricole, li s-a imputat. „Oare câte taxe și impozite mai poate suporta românul nostru, dacă, pentru o bisericuță de mărimea a 6m x 3m., autorizația de construcție, taxele de mediu, pompieri etc., etc., ajung la 100 milioane lei vechi?. De acestea se adaugă pediciele venite parcă de unde nu te aștepti – de la Arhiepiscopie care nu aprobă construirea de noi biserici decât pentru preoții tineri care investesc bani în astfel de locașuri, decât acolo unde se oficiază liturghii în fiecare duminică și sărbătorile religioase”.

Față de cele întâmplătoare, domnul Ioan Grămadă încheia scrisoarea, ca între noi, „am început a ne reconsidera planurile nu numai cu bisericuța pentru mai târziu, când vor veni vremuri mai bune și pentru noi, ci și pentru reparații și subzidirii la amenajarea unei săli de clasă în memoria învățătoarei mele Victoria Margine și alte lucrări”.

De unde și finalul intervenției mele: etnografia particulară în actualitatea prezentă ar trebui sprijinită și în mic, cât încă baza ei materială mai există în satele noastre. Cursurile de folclor local organizate la Iași cu școlarii înseamnă o mare speranță...

Poetul este un om pe care Dumnezeu îl privește cu toate stelele

Gheorghe CLAPA

Este munca scriitorului o temă mai puțin atractivă? Ce dezvoltări senzaționale ni s-ar putea face în legătură cu o îndeletnicire sedentară, practică mai mult în singurătate? În timp ce scriitorul stă în intimitatea locuinței sale și își ascute creionul, afară, în lumea largă, se desfășoară aventuri extraordinare, de la explorarea structurii invizibile a materiei și până la zborul în cosmos. Lucian Raicu demonstrează în cartea „Reflecții asupra spiritului creator”, cât de lipsită de adevăr este o asemenea prejudecată. Așezat la masa de lucru, scriitorul trăiește de fapt o aventură la fel de palpitantă ca oricare altă încercare a ființei umane de a păși în necunoscut. Actul scrisului se caracterizează nu numai prin acest dramatism intern, ci și prin unul impus de raporturile creatorului cu semenii săi. Spre deosebire de oamenii care au un program de muncă bine stabilit și obțin exact rezultatele prevăzute, scriitorul se află parcă la discreția întâmplării. Orele de trudă și de înfrigurare se pot solda, în cazul său, cu un succes răsunător, dar și cu un eșec dezolant. Conștiinciozitatea în sine nu rezolvă aproape nimic. Produsul muncii, opera, are o natură ciudată, deopotrivă reală și imaginară, ca și cum ar fi și nu ar fi în același timp. Dacă la sfârșitul unei zile de muncă ar fi chemat în fața semenilor săi și i s-ar cere să explice cum și-a întrebuițat ziua respectivă, ce anume ar putea spune scriitorul? Că a încercat de dimineața până seara să-și aducă aminte o impresie din anii copilăriei? Că s-a lăsat captivat de căutarea unui cuvânt inexistent, pe care a trebuit să-l inventeze? Sau că a scris câteva pagini inspirate, pe care însă nu contemporanii, ci generațiile de mai târziu le vor înțelege și admira cu adevărat? Scopul său seamănă cu un miraj, pentru că își dă seama că n-are cum să-și justifice în mod indubitabil existența, scriitorul simte nevoia imperioasă să îndeplinească zilnic, cu o mare rigoare, ritualul muncii: „Că muncește, începând fără rezultat previzibil o pagină sau mai multe pe zi, iată singurul lucru sigur pentru scriitor, restul e nesigur: valoarea, succesul sunt categorii «ușoare», inconsistente, impalpabile. Pentru a continua să trăiască, pentru a se apăra de valurile deprimării și a nebuliei rostogolite în conștiința sa de sentimentul unei permanente insecurități, scriitorul

trebuie să muncească; fie și în gol, sigur dinaintea de eșecul lucrului său. [...] Munca este deci un factor securizant, un factor de liniștire a conștiinței «vinovate»: vinovăția, atât de apăsătoare, de a fi altfel, de a fi singur; de a te sustrage comunității umane bizuite pe asemănare”.

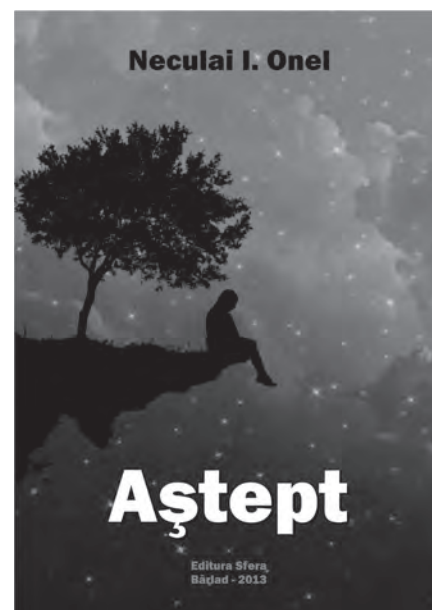
Scriitorul plătește un preț extrem de mare: el trebuie să se desprindă din fluxul frenetic al vieții, pe care o iubește ca nimeni altul, să se izoleze și să se scufunde într-o lume imaginară. Desprinderea seamănă mai degrabă cu o smulgere dureroasă, însoțită de sentimentul unei pierderi ireparabile: „Așa-numitele chinuri ale facerii sunt chinuri care rezultă din încercarea de a rezista ispitelor naturale, ispitelor vitalității. Artiștii mari sunt mai vitali decât cei mici, nevoia de cheltuire imediată și uneori de succes imediat este mult mai vie, mai imperioasă în ei decât în ceilalți. Un efort supraomenesc li se impune în producerea operei, efortul unei singurătăți laborioase, metodice; totul în ei se opune acesteia”. Este vorba despre un sacrificiu acceptat în mod lucid, ca în mereu actuala legendă a meșterului Manole. Lucian Raicu a combătut reprezentarea prozaică a condiției de scriitor printr-o ironie caustică. Pe cea romantică o consideră la fel de convențională. Imaginea creatorului care cade într-un fel de transă fulgerat de inspirație ca și celelalte legende în legătură cu arta scrisului i se par, pe bună dreptate, naive și ridicole. (Vezi, Alex. Ștefănescu, „Jurnal de critic”, Editura „Cartea Românească”, București, 1980, p. 219-221)

În „Postmodernismul românesc”, Mircea Cărtărescu pune degetul pe rană, numind clar decalajul teoretic în care se află o bună parte a poeziei contemporane (descinsă din Blaga și din emulii acestuia). La vremea aceea, verdictul a produs rumoare. Acum a reluat, în esență, fără menajamente (dar și fără agresivitate) cu privire la o anumită direcție a poeziei tinere. „Poezia nu e doar textul nedus până la capăt în partea dreaptă a paginii. Ea este de fapt peste tot în jurul nostru, în ADN-ul din celulele noastre și-n formulele matematice, în „femeile frumoase și-n bărbații frumoși, în forma norilor de vară” (Mircea Cărtărescu, „Ochiul căprui al dragostei noastre”, București, Editura „Humanitas”, p. 127-128).

Pentru Neculai Onel, dincolo de reto-

Motto:

„Poetul este singura ființă care își poartă inima în afară de sine”, spunea spiritul luminat, dar cu un destin tragic, Lucian Blaga.

rica seducției, practică cu lejeritate prin toate mijloacele aflate în dotare (ironia galantă, cantabilitatea jucăușă a versurilor, un joc fascinant al afirmațiilor și negațiilor, construcției oximoronică de efect, rime rare, surprinzătoare, epatante schimbări de topică, o imagistică plină de vitalitate, cu accentele distribuite pe culoare și pitoresc, o continuă mișcare a semnelor și a contururilor abia ghicite, totul gândit ca un spectacol de sunet și lumini, ce atrage privitorii/ascultătorii inclusiv prin tensiunile create de câmpurile semantice antinomice), poezia este un lucru foarte serios: frumusețe scăldată în apele oglinzii, iubire devastatoare, primenire, ardere, purificare, extaz erotic și spasm cosmic, în sfârșitul, șansa onului de a se apăra în fața unei lumi pe dos și, poate, singurul element de rezistență în această lume a lui *hic et nunc*. Ea (Poezia – Frumusețea – lubita – Moartea) este principalul temei de a exista al unui poet, ce nu-și refuză ideea și nici sentimentul de responsabilitate în fața semenilor, pentru scurtă vreme marcat de omenească ezitare: „Aștept sămi trimiți iubirea pe razele de soare/ Când se așează roua, pe ogoare/ Pe razele de lună și pe vânt/ Ea să ajungă pe pământ./ Aștept să-ți văd privirea arzătoare/ Obrajii fini, ca doi bujori în floare/ Luceafărul să ne privească-n zori de dimineață/ Cum ne plimbăm la margine de sat, prin ceață./ Aștept o mângâiere tandră și dulci sărutări/ Urcând zburdalnic, pe întinsele cărări/ Mereu tu să mă mângâi, cu mâinile blajine/ Și să te simt mereu, aproape, lângă mine./ Vreau ca acele clipe să nu se mai sfârșească/ Iubirea-n veci să dăinuiască/

Când vom porni spre altă zare/ La fel te voi iubi, ca pe o floare.// Aceste bucurii vreau să ne rămână-n minte/ Să le luăm cu noi, când vom intra-n morminte/ Acolo-n locuri triste, străine și mai reci/ Ne-om aminti, sub lespezi, unde vom pleca pe veci” („Aștept” care dă și titlul volumului de față).

Neculai Onel experimentează o poezie a dramaticului, cu înlăturii contradicțiilor: frustrării, decepții, neîmpliniri. Jonglează cu ritmică de sorginte baladescă, cu vers amplu, generos, prin încărcătura vulcanismului care-i domină ființa. Impresionează zbaterile în lanțurile iubirii. Fără să-și dorească, poetul devine un epigon, utilizând aceleași arme, precum acelea care l-au consacrat pe Eminescu, încă de la 1870: „...În suflet, azi s-a cuibărit tristețea/ Din amintiri eu, astăzi, mai trăiesc/ Spre alte culmi s-a dus iubita, dar și tinerețea/ Năcând eu n-am să te mai întâlnesc” („O, voi cărări!”); „Cum poate un bărbat să plece de acasă/ Să lase în suspine soție-așa frumoasă?/ Ce demon inima îi împietrește/ Când pleacă și-napoi nu mai privește?” („Trezește-te din letargie”); „...Pe bancă, sub razele de lună, își scrie ultimul poem/ Ce va cuprinde amintiri frumoase, durere și îndemn/ El va rămâne-un trubadur, drumeț prin lume/ Ce-și va găsi hodina, vegheat de-o cruce și un nume” („Degeaba o așteaptă”); „...Să știi că inima mi-e pustie/ Căci știu că dragostea plecată, năcând n-o să mai vie/ Voi aștepta zadarnic în balcon/ Iar timpul se va scurge, fără iubire, monoton” („Inima mi-e pustie”); „...Vino și dă-mi ultimul sărut/ Aicea unde ne-am iubit atât de mult/ Vino căci sunt singur și inima mi-e moartă/ Oprește-mi pașii care tot mereu mă poartă” („Vino”).

Am spus cândva că poetul Neculai Onel se află într-o nișă a inimii mele. Pentru că el aduce omul la trăirile lui înalte, se sedimentează frumosul, onestitatea, bunătatea, prietenia totală și necondiționată, este incapabil de meschinării, este un caracter. Într-o lume anapoda, în care toți mășcăricii sunt purtători de torțe fumegând și repere existențiale el aduce echilibrul, îmblânzește fiara din om. Poetul Neculai Onel transmite, discret și rafinat, un zâmbet temperat de luciditate, dar și tristețea autocenzurată, având ici-colo susțineria sacralității și a femeii iubite, într-o viziune atinsă ușor de aripa lui Pan: „... Plimbă-te iubit-o printre stele/ Luceafărul să-ți fie călăuză/ Gândindu-te la mine vei uita de rele/ Și veșnic voi avea și dragoste și muză” („Plimbă-te iubit-o”); „Scumpa mea, te-așează după pulberea de stele/ În nopțile senine și pline de mistere/ Dorul și iubirea ta să le ascult/ Acuma când sunt singur și tăcut” („Scumpa mea”); „Trecut-au anii, tâmpete sunt ninsă/ În corp s-a cuibărit, tristețe și amar/ Ale tinereții valuri au rămas în vise/ Acele clipe le doresc, îmi este dor” („Trecut-au anii”); „...De câte ori

trec pe sub nucul cel din vale/ Parcă aud un cântecel de jale/ Atuncea seara devine și mai tristă/ Iubire fără tine, azi nu mai există” („Am visat”); „...Acum în prag de primăvară, inima ei bate/ Căci ce-a iubit, acuma e departe/ Plecat este în moarte și uitare/ Mereu va sta în somn și în visare” („O, lacrimă fierbinte”); „...Chiar dacă e tristețe în odaie/ Și vântul suflă printre crengile uscate./ Tăcut, ascult la picături de ploaie/ La dangătul de clopot care bate” („Chiar dacă”).

Poezia este o promisiune perpetuă. Faptul de viață se convertește în poveste, iar femeia își va păstra intactă capacitatea de seducție, mereu vie și provocatoare. E un fel de a spune că poezia va dăinui, iar tehnica performantă nu contează decât în măsura în care garantează artei supraviețuirea. Și asta pentru că nu putem concepe ființa umană fără componenta ei esențială – sensibilitatea cultivată, tremurul discret al sufletului în fața frumuseții și a semenului său care așteaptă dăruire, generozitate, tandrețe, iubire: „...Ai plecat fără să-mi spui/ M-ai lăsat al nimănu/ Stau tăcut, privesc în zare/ Mândra mea nu mai apare” („Tu n-ai să vii”); „...Stă cu fața întunecată/ Nu mai e ca altădată./ Cu tristețe în privire/ Singură, fără iubire” („Are inima cernită”); „Vino iubit-o, te-așează lângă mine/ În ochii tăi, să văd din nou iubirea/ Să-mi amintesc de clipele trăite lângă tine/ Să simt măcar o clipă fericirea” („Tinerețea a plecat”); „La împlinirea celor șaptezeci și cinci de ani/ Te sărutăm pe fruntea ta bătrână/ Tembrățișăm la umbra sub castani/ Căci ne-ai iubit și ai fost bună” („De ziua mamei”, dedicată Emiliei); „Vino iubit-o și umple-mi paharul/ La crâșma din sat, ca să-mi treacă amarul/ Apoi să merg să petrec o noapte cu tine/ Să uit de necaz, șezând lângă mine” („Du-mă acasă iubit-o”).

Stilul clar, vocea caldă, limbajul nuanțat, sunt unele dintre calitățile scrisului lui Neculai I. Onel. Dinamismul metaforic e evident acum. Anotimpul iernii este cel al extincției bacoviene. E o schimbare de registru care-l ține pe cititor cu sufletul la gură: „Suflă vânt năpraznic, gerul pișcă/ Storiile sunt trase la ferești/ Afară nici o vietate nu mai mișcă/ În case sunt doar vise și povești.// Ninsă se lipește de ferestre/ Pe uliți, totul e pustiu/ Furtuna duce neaua peste creste./ E ger, e întuneric, e târziu...” („Nopti de iarnă”). Iarna revine cu mai multă forță: „Ger, ninsă și furtună/ Totul este înghețat/ Scipiri de stele înghețate/ Timid apar de după lună/ Crivățul peste câmpie bate/ Bătrânii la icoane se închină...” („Iarnă”).

Patria începe cu locul copilăriei, nu e acolo *ubi bene*, după dictonul latin, ci acolo unde sunt mormintele părinților și bunnicilor, acolo unde ne-am format, sorbind din vechi fântâni de înțelepciune și lumină: „Slavă ție, patrie străbună/ Cu păduri, cu râuri și izvoare/ Tu m-ai apărut de viscol și

furtună/ La sânul tău m-ai încălzit sub soare.// O, tu scumpă Românie/ Pe drapelul sfânt noi am jurat/ Să te ferim de năvăliri și dușmănie/ Așa cum Decebal te-a apărat...// Aici curg râuri ce sărută malul/ Și care duc spre alte zări și pace și lumină/ Aicea este scumpa Românie și drapelul/ La care toți s-upleacă și se-nchină” („Slavă ție”).

Tristețea, resemnarea, dorul... toate și-au făcut loc în versurile poetului Neculai I. Onel a cărui lirică este străbătută de mari frământări și sfâșieri interioare ce duc în final... la o adevărată confesiune existențială: „O, Frunțișeni, sătucul meu natal/ Cu frumuseți de basm, ce mă încântă/ Mi-e dor s-ascult o doină din caval/ Și să îmbrățișez pe mama sfântă.// O, locuri de legendă și de vis/ Și tu mormânt în care tata e închis/ Vă am în cuget și în gând/ Când trec pe lângă crâng...” („O, locuri de legendă”); „O, tu satul meu natal/ Și scumpe plaiuri de legende/ O doină-aș vrea s-ascult acuma din caval/ Și să admir pădurea verde.../ Dar toate au rămas acuma amintiri/ Nimica nu mă-ncântă/ S-au dus frumoșii ochi, cu străluciri/ Iar inima mi-e frântă” („Au rămas amintiri”); „Venii din nou în satul Frunțișeni/ Să ascultați legende spuse de săteni/ Plimbați-vă pe dealul Nucărie/ Să retrăiți frumoase clipe din copilărie...” („Venii”).

Poezia lui Neculai I. Onel ne întoarce mereu la vârsta fragedă a copilăriei, la jocul enigmatic și sincer, așa cum de altfel este și poetul, la recitarea poveștilor altădată: „...Aștept să vii, să mă iubești ca în copilărie/ Să-mi spui povești, stând lângă sobă, în bucătărie/ Aș vrea să poposim, pe banca de sub tei/ Și să privim la florile de pe alei...” („De fiul tău să-ți amintești”). Poet complex – cu un spirit ascuțit în ce privește conștientizarea vieții – cu toată multitudinea aspectelor ei coloristice – transcrie într-un ton grav latura perisabilă a existenței: „O, sora mea, cu ochii verzi/ Tu astăzi, nu poți să mă vezi/ Căci ai plecat dusă de vânt/ Spre alt pământ...” („O, sora mea”, *Surorii Ileana*).

Pendulând între revoltă și reverie, reușește să asculte ecoul „marilor chemări” ce vibrează în structura sensibilă și rafinată a trăirilor sale poetice, trăiri regăsite în stihuri expresive încărcate de semnificații: „...Pe tată-l plânge tot mereu/ Căci a plecat, îi este greu/ Ea nu-l mai vede prin ogradă/ Nu vine să-l mai vadă/ Măncare, nu-i mai duce pe ogor/ De-aceea plânge și îi este dor/ Ne-a părăsit, mereu noi îl avem în minte/ S-a dus, printre morminte...” („O văd cum plânge”); „Pe drumul care duce spre Bârlad/ Am întâlnit o bătrânică cu o traistă-n spinare/ Se odihnea, la umbra unui brad/ Oftând de dor și supărare...// Cu greu de ea m-am despărțit/ Zărind parcă pe mama în oglindă/ Priveam la chipul trist și obosit/ La trista față, suferindă” („Am întâlnit”).

Neculai I. Onel, în versurile sale, lasă

să se întrevadă nostalgia sa pentru locurile copilăriei, pentru lumea naturală a satului. O lume care-și derulează dramele în anonim. O lume departe de a fi ideală. Satul Frunțișeni este și un spațiu al traumei, aici, încă din copilărie, a cunoscut dimensiunea thanatică: „Mă cheamă iazul Miclea și păsările-n zbor/ Sătucul meu natal, de care-mi este dor/ Mi-e dor de mănăstirea din Grăjdeni/ De falnica pădure cu poieni.// Mi-e dor de plopii de la poartă/ De pâinea ce-o cocea mama în vatră/ Mi-e dor de lună și de soare/ de cântul de privighetoare...” („Mă cheamă”).

Oricât de diverse ar fi temele abordate de Neculai I. Onel, se detașează în volumul de versuri „Aștept” aceea a poetului singur într-o lume plină de oameni care nu-i seamănă și nu îl pot înțelege: „... Stau singur, în casa pustie/ Totul acum e străin/ Nimeni nu vrea să mai vie/ Afară suflă vântul hain.// Voi suspina în ore târzii/ Singur, fără mângâiere/ Tu ai plecat, n-ai să mai vii/ Sunt umbre-n unghere./ Gânduri negre m-apasă mereu/ Totu-i străin, fără tine/ Singurătatea o suport tot mai greu/ Când nu mai ești lângă mine” („Singur”); „Noaptea s-a lăsat de mult/ Cerul este limpede și rece/ Voi sta târziu, eu vântul să-l ascult/ Și voi privi la astrul nopții, care trece.// Așa vor trece nopțile mereu/ Cu ore nesfârșite, de-așteptare/ Voi medita la tot ce a fost bine, dar și greu/ Poate așa eu voi scăpa de supărare...” („Voi sta în noapte”). Astrul nopții este mai mare și mai înalt – luna –, pierzându-se prin imensitatea stejarilor din pădurea Frunțișeni, ceea ce îi trezește poetului clipe de melancolie și de reverie.

Poetul Neculai I. Onel, performanța expresivă a acestuia, ne proiectează în imediata vecinătate a lui Vivaldi, iar „ano-

timurile” sale pot fi percepute prin poezie, olfactiv și imagine: „Te-am așteptat, frumoasă primăvară/ Ca să ne scapi de ger și de ninsoare/ Tu ne-ai adus în suflet iară/ Iubirea ce-o trimite razele de soare.// E cald, adie vântul, copacii înfloresc/ Câmpiile ți sunt pline de verdeață/ Căldura soarelui, zăpada o topesc/ Și totul e trezit la viață./ S-aude susur de izvor în vale/ Iar nostalgia a plecat din noi/ Pe deal, ciobanii cântă din cavale/ Pe câmpuri, munca e în toi...// O, cât de dragă-mi ești frumoasă primăvară/ Cu zumzet de albine printre flori/ Vântul duce imnul muncii peste țară/ Pe care îl ascuți și-ți dai fiori” („Primăvară”) sau „Peste câmpuri înverzite/ Vântul suflă imnul vieții/ De sub frunze răsărite/ Curge seva tinereții...// Veniți în satul Frunțișeni în luna mai/ Din casa părintească să priviți spre soare/ Plimbați-vă cu fetele cu păr bălai/ Pe drumul care duce spre izvoare” („Luna mai”).

În „Vară” excelează metafora-simbol prin sugestia suavului naturistic: „Au început pâraiele să sece/ Și apă nu mai este în fântână/ Pala de căldură arde pe-unde trece/ În vale clopotul răsună.../ Pe câmpuri, peste dealuri și câmpii/ Tot ce e verde se păleşte/ Ulițele-n sate sunt pustii/ Lumina soarelui sclipiște...// Spre seară, norii s-au ivit în zare/ Cu fulgere și cu furtună/ A început să plouă, e răcoare/ Iar tunetele peste văi răsună”; „Pe malul Prutului, cu ape-nvolburate/ Aș vrea din nou să simt în corp fior/ Nostalgic să privesc la sălcii aplecate/ Să-mi amintesc de tinerețe și de dor/ Aș vrea ca să privesc la valuri cum s-avântă/ La păsările care trec în zbor/ S-ascult o doină ce mă-ncântă/ Să-mi amintesc de frumusețe, de amor” („Pribeag”).

Poeticul se sprijină pe realismul cotidian, fixând clipa în curgerea perpetuă a timpului: „S-au strâns recoltele-n hambare/ Iar câmpul a rămas golit/ Păsările au plecat în depărtare/ Pe-ntinsele meleaguri, toamna a venit.../ În nopțile de toamnă, stând în casă/ Vor curge lacrimi, pe obrazul rece/ Ea a plecat și nu va mai veni la masă/ Din piept, iubirea nu va trece” („Toamnă”), sau „Bezmetice vânturi de toamnă/ Zăpezi peste tot troienesc/ E noapte cumplită, năpraznică iarnă/ De ger în grădină, copacii troznesc...// Continuă să cânte viscolul în noapte/ Câte un bec mai pâlpâie pe stradă/ E liniște, în casă nu sunt șoapte/ Din nori zăpada continuă să cadă” („Melancolie”).

Puternicele ecouri poetice vin de la întâlnirea imaterialului cu imaginarul, olfactivul și sugestia cromatică, generând o stare de grație memorabilă. Poetul

transmite, discret și rafinat, o nostalgie, un zâmbet temperat de luciditate, dar și tristețe autocenzurată, având ici-colo susținerea sacralității și a femeii iubite, într-o viziune atinsă ușor de aripa lui Pan.

O altă temă, atașamentul și dragostea pentru plaiurile natale, este prezentă în poezia „Mă voi întoarce”. Caracterul declarativ-patetic este evident: „Vă scriu din nou, din altă țară/ Ca voi să știți, că dorul mă doboară/ Vă spun, că unde sunt în lume/ Nu mă mai strigă nimeni după nume.../ Sunt fără mamă, fără tată și n-am frați/ Care tânjește după țară și Carpați...”. Cum e și firesc, mama este ființa dragă, prezentă permanent în suflet: „...Știu că tu măicuță, mă aștepti la poartă/ Ca să te mângâi și să te îmbrățișez îndată/ Atuncea vom scăpa de dor și de suspine/ Vom sta pe prispă-n nopțile senine”. Prin versificație, Neculai I. Onel dovedește o anumită orientare spre marile teme ale poeziei. Surprinde și așează în versuri sentimente și trăiri esențiale ale curgerii timpului.

Poemele sunt scrise în metru clasic, plin de gingășie, de sensibilitate și candoare sufletească. Trecând de vârsta ușor matusalemică a celor șaptezeci de ani, Neculai I. Onel evocă astral, selenar, într-un fel de ritual tragic, prea evident, trecerea în lumea de dincolo: „Aș vrea să-mi vină anii tinereții înapoi/ Să fiu bătut din nou, de crivăț și de ploii/ Să umblu, trubadur prin lume/ Să fiu stropit de valuri și de spume.../ Aș vrea din nou să scap de anii bătrâneții/ Să umblu prin vâltoarea vieții/ Din nou să retrăiesc acele clipe fericite/ Să fiu înconjurat, de fețele iubite...// Dar voi scăpa de lacrimi și suspin/ Și voi pleca în alte locuri să mă-nchin/ Adio viață trecătoare/ Mă duc în alte locuri, fără soare” („Adio viață”).

Volumul de versuri „Aștept” de Neculai I. Onel, apărut la Editura „Sfera” din Bârlad, 2013, reprezintă, incontestabil, un salt calitativ în zborul spre astre al poetului, de vreme ce a apărut și cel de-al zecelea volum, între care antologia „O, voi aștri!”. O viață întreagă o voce, un glas divin, i-a șoptit poetului versurile, pe care le-a adunat în inima sa, le-a inventat și metamorfozat într-un fel heruvim de inspirație astrală. *Omnia mea mecum porto* este proverbul care-i poate schița și întregi profilul liric și moral, un perpetuu vișător, condamnat la scris, conștient de trecerea sa prin această lume, care n-a fost deloc întâmplătoare, se află sub spectrul logosului sfânt din afirmația lui Mallarmé, că: „poezia dă autenticitate popasului nostru în lume”.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
 prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

Serghei Coloșenco, Bârlad

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene
 Tipar: SC Irimpeș SRL Bârlad

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

În cartea *Singurătate*:

Monseniorul Ghica catolic și bun ortodox – beatificat

Iorgu CANDEA

La data de 31 august 2013 posturile TV din România dar și mass-media în general au transmis ceremonia de beatificare a Monseniorului Ghica din România, eveniment care cinstește însăși țara noastră.

“Beatificăm dar nu se cunoaște istoria și personalitatea preafericitului”, spunea cu reproș unul din istoricii noștri care a convorbit cu ocazia comentării Cereimonialului. Reproș care nu se justifică întru/totul decât, poate, ca o constatare că nu se citește ceea ce se scrie.

În acest sens, semnalăm că la Iași, la Editura PIM, 2013, a fost publicat și se află în librării volumul SINGURĂTATE, autor Ion N. Oprea, în care, în primele pagini, la loc de mare respect și cinste se află, cu anticipare a momentului de astăzi, fotografia și textul-medalion care sub titlul „Monseniorul Ghica catolic și bun ortodox”, îl scoate din singurătatea timpului pe martirul român, răpus doar fizic de către dictatura comunistă alături de alți mulți sacrifice ai istoriei poporului român.

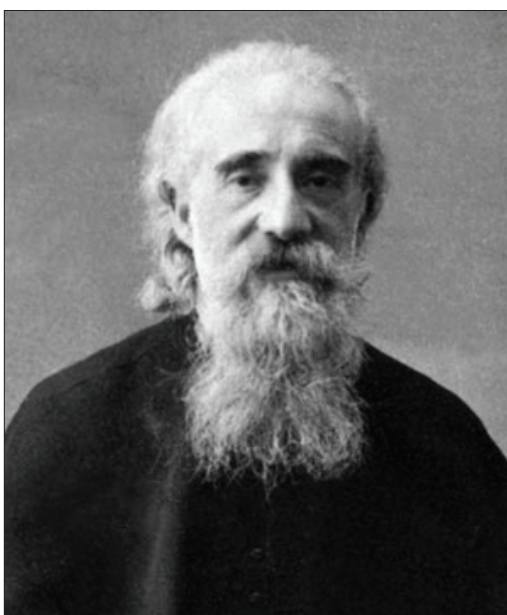
Cât de actual este și a rămas textul din Cartea lui Ion N. Oprea, care nu scrie pentru prima dată despre persoana și personalitatea martirului creștin care a fost și a rămas cel beatificat, Monseniorul Vladimir Ghica, dar nu a fost niciodată semnalat până acum de critica istorico-literară, o dovedește cartea *Singurătate*, semnată de autor:

„Monseniorul Ghica catolic și bun ortodox

S-a născut cu mai bine de 140 de ani în urmă în așternuturi de mătase și saltele de puf. A refuzat să se bucure de marea avere rămasă de la părinți, după cum n-a primit să fugă dimpreună cu familia din România în 1948, chiar dacă a știut că schimbându-se vremurile va fi arestat.

Nu a păstrat pentru sine decât numele de familie și mândria că este român. Din toată averea moștenită de

la părinți s-a ales cu nimic. A rămas bogat prin spitalele și azilele construite la București, Paris sau Manilla. Prin mângâierile și rugăciunile dăruite săracilor. S-a devotat bolnavilor de holeră de la Zimnicea, tuberculoșilor de la Paris, leproșilor din Japonia și Filipine, el fiind cel care a înființat primul spital caritabil și primul sistem de Ambulanță din România, devenind un vizitator al bolnavilor din

toată lumea, un alinător al durerilor omenești. Prințul cerșetorilor sau al săracilor, Apostolul Dunării, Aristocratul hoinar, Marele vagabond apostolic, Vindecătorul călător sau Profesorul de speranță, cum i se zicea. Când a fost arestat, citim din procesul verbal întocmit, s-au găsit asupra sa doar „un ceas de buzunar, o pereche de ochelari, patru chei, un brâu, o manta popească și două cărți bisericesti”.

Cei care l-au cunoscut – Marcel Petrișor sau Valentin Cantor, foști colegi de celulă – spun că pe Monseniorul Ghica securiștii nu l-au bătut. L-au chinuit perfid, groaznic, diabolic. L-au regizat o condamnare la moarte. Ca în romanul lui Dostoievski. L-au scos în spatele închisorii. L-au citit sentința și, în fața plutonului de execuție improvizat, cu armele pregătite de tragere, l-au legat la ochi și l-au lăsat să-și imagineze cum vine moartea la el...

De când aștepta el cununa muceniciei !

A murit mai târziu, ca un teolog. Era ziua Crăciunului 1954, 25 decembrie, împlinise 81 de ani. Nu se gândise că, la scurt timp, marii teologi ortodocși îi vor prețui lucrarea lui apostolică iar la Roma se va cere beatificarea, ceea ce însemna însăși trăirea sa – credința noastră poate fi catolică în adevăr și ortodoxă în universalitate.

În zilele noastre, la fiecare 25 decembrie, în ziua nașterii Monseniorului Vladimir Ghica, la Cimitirul Bellu din București, credincioși și ucenici întru cinstirea lui îl omagiază lângă mormântul unde o cruce dreaptă, pe măsura duhovniciei lui, îi măsoară toată pătimirea”...

Cartea lui Ion N. Oprea este istorie și imn vieții cinste. La timp lucrată și oferită cititorilor, creștinilor noștri. S-o căutăm.